

מקורות צורת הדף

**הזהירות מ"מצוות קלות
שמשליכין תחת עקביהן"**

לקוטי שיחות חלק י"ט, עקב א'

אונקלוס

דברים ז עקב

תשלג

יב וְהָיָה | עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים
הָאֵלֹהִים וְשִׁמְרֹתָם וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֶסֶד אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיךָ: יג וְאַהֲבֵךָ וּבִרְכֵךָ וְהִרְבֵּךָ
וּבִרְךָ פְּרִי־בִטְנֶךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ הַגֵּנֶךָ וְתִירְשֶׁךָ
וַיְצַהֲרֶךָ שְׂגָר־אֲלֶפֶיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת צִאֲנֶךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיךָ לָתֵת לְךָ:

יב ויהי תלף די תקבלון ית דיניא קאלין ותטרוון ומעבדון זתהון ויטר זי אלהך לך ית קימא וית חסדא די קים לאבקהך: יג וירחמנך ויברכנך ויסגינך ויברך ולדא דמעך ואבא דארעך עבוךך ותמרך ומשחך בקרי תורך ועדרי ענך על ארעא די קים לאבקהך למתן לך: יד בריך תהי מכל עממא לא יהי כך עקר ועקרא ובכעירך: טו ויעדי זי מנך כל מרעין וכל מכתשי מצרים בישיא די ידעת לא ישוינוך=כך ויתנוון בכל סנאך: טז ותגמר ית כל עממא די זי אלהך יתב לך לא תחוס עינך עליהון ולא תפלה ית טעותהון ארי לסקלא יהון לך:

יד בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל־הָעַמִּים לֹא־יְהִי כָךָ
עֵקֶר וְעִקְרָה וּבְבַהֲמַתְךָ: טו וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ
כָּל־חֲלָי וּכְל־מְדוּי מִצְרִים הֲרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ
לֹא יִשִּׂימֶם בְּךָ וּנְתַנֶּם בְּכָל־שְׁנֵאֵיךָ:
טז וְאִכְלַת אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא־תַחֹס
עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־מוֹקֵשׁ הוּא לְךָ: ס

רש"י

(ספלים כג יג), מנחם האלון, כמו עשמת קננים (מלשים יד ט) לשון חזקיא. ואונקלוס תרגם ועדרי ענך. ורבותינו אמרו (סולן פד:), למה נקרא שמם עשמות, שמעשירות את מצעעליהן: (יד) עקר. שאינו מוליד:

(יב) והיה עקב תשמעון. אם המלות הקלות שאלס דס בעקביו משמעון (מנחמה ט): ושמר ה' וגו'. ישמור לך הצטמחתי: (יג) שגר אלפייך. ולדי בקרך, שהנקבה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. מנחם פירש אפרי צען

שפתי חכמים הקצר

הזכרים. מכל מקום גם הנקבות נקראות כן. והוא שם כולל לזכרים ולנקבות (בי"ב). י. אומרו 'מבחר הצאן' הוא פירוש לפירושו של מנחם שפירש 'אבירי בשן' (הזכרון). יא. רצונו לומר, נקראו הצאן לשון 'עשתרות' שהוא לשון תוקף וחוזק, ולא מלשון עושר. ופירשם מנחם על שם ה'בשן', שהוא שם ארץ המגדלת כבשים שמנים ובריאם (ראי' ט). יב. לא נחא ליה לאונקלוס לפרש כפירוש מנחם, דארבא טפי הוה ליה לפרש שיברך החולות והרעועות, דהויא רבותא, כי הבראות והחזקות מתברכות מצד טבען (משכיל). יג. גם לפירוש רבותינו מלת 'עשתרות' לשון חזק, אלא שמנחם פירש עשתרות על

ז. כי 'עקב' בכל מקום הוא לשון יען. המורה על דבר ודאי. וכאן לא שייך זה דהא אינו ודאי שישמרו בעתיד את המצוות, לכן פירש 'עקב' לשון עקב הרגל, ולכך הוסיף נמי מלת 'אם', כלומר אם אפילו את המצוות שאדם דש בעקביו תשמעון (ראי' ט). דהיה לו לומר 'זהה עקב אשר תשמעון את המשפטים' וגו' שכך דרכו בכל מקום (ראה בראשית כו ה) (גרי"א). ח. בא להורות שאין דע"ו של 'שמר' וא"ו החיבור, אלא וא"ו החיפוך שמהפך העבר לעתיד (מנח"י עפ"י ראי' ט). פ. פירוש, נקראו הולדות 'שגר' מלשון משגרת. והבקרים 'אלפים' מלשון 'אלופינו מסובלים' (תהלים קמד יד) (ראי' ט). ואף שלשון זה נאמר על השוורים

חמשך הפטרת ואתחנן

עשה: כד אף בל־נפעו אף בל־זרעו אף בל־שרש בארץ גזעם וגם־נשף בהם ויבשו וסערה פקש תשאם: כה ואל־מי תדמיוני ואשׁוה יאמר קדוש: כו שאז־מרום עיניכם וראו מִי־ברא אלה המוציא כמספר צבאם לכלם בשם יקרא מִרְבַּח אוֹנִים ואמין כח איש לא נעדר:

כסף צורף: כ המספן תרומה עין לא־ירקב יבחר חרש חכם יבקש־לו להכין פסל לא ימוט: כא הלוא תדעו הלוא תשמעו הלוא הגד מראש לכם הלוא הכינותם מוסדות הארץ: כב הישב על־חוג הארץ וישביה כחנכים הנוטה כדק שמים וימתחם באהל לשבת: כג הנותן רוזנים לאין שפטי ארץ בפתהו

של

מדרש

פרשת ואתחנן

תנחומא

עצמותיו במדבר. באו ואמרו לו, הגיע חצי רגע. נטל שתי ידיו והניחן על לבו, ואמר לישראל, ראו אחריתו של בשר ודם. ענו ואמרו ידים שקבלו את התורה מפי הגבורה, יפלו בקבר. באותו רגע, יצאת נשמתו בנשיקה, שנאמר, וימת שם משה וגו' (דברים ל"ד). ולא נתעסקו בקבורתו לא ישראל ולא המלאכים, אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר, ויקבר אתו בגי וגו' (שם). ומפני מה נקבר בחוצה לארץ. כדי שיהיו המתים שבחוצה לארץ חיים בזכותו, שנאמר, וירא ראשית לו וגו' ויתא ראשי עם וגו' (שם ל"ג). ואימתי מת משה רבנו.

בשבעה באדר, דכתיב, וימת שם משה (שם ל"ד). וכתיב, ויבכו בני ישראל את משה שלשים יום (שם). וכתיב, ויהי אחרי מות משה וגו' (יהושע א'). וכתיב, והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון (שם ד'). הוצא שלשים ושלשה למפרע, הרי בשבעה באדר מת משה. ומנין שבשבעה באדר נולד משה. דכתיב, בן מאה ועשרים שנה אנכי היום (דברים ל"א) מה תלמוד לומר היום. היום מלאו ימי ושנותי. ללמדך, שהקדוש ברוך הוא ממלא ימיהן של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש, שנאמר, את מספר ימיה אלא (שמות כ"ג).

פְּרִשֵׁת וְהָיָה עֵקֶב

(א) וְהָיָה עֵקֶב. זה שאמר הכתוב, למה אירא בימי רע, עון עקבי יסופני (תהלים מ"ט). יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שנתן תורה לישראל שיש בה שש מאות ושלש עשרה מצוות, ויש בהן קלות וקמורות. ומפני שיש בהן מצוות קלות שאין בגי אדם משגיחין בהן אלא שמשליכין אותן תחת עקביהן, כלומר

שהן קלות, לפיכך היה דוד מתירא מיום הדין ואומר, רבוננו של עולם, איני מתירא מן מצוות הקמורות שבתורה, שהן קמורות. ממה אני מתירא. מן המצוות הקלות, שמא עברתי על אחת מהן, אם עשיתי אם לא עשיתי, מפני שהיתה קלה. ואתה אמרת, הוי זהיר במצוה קלה כבמצוה קמורה. לכה אומר, למה אירא בימי

רע עֹון עֲקֵבִי יִסְבְּנִי. וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן. זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב, הַנְּחַמְדִּים מִזְהָב וּמִפְּזוּ רַב וְגו' (תהלים י"ט). וּכְתִיב, גַּם עֲבַדְךָ נִזְהָר בָּהֶם בְּשִׁמְרָם עֲקֵב רַב (שם). בֵּא וּרְאֵה הֵיאָךְ דָּוִד מִשְׁבַּח אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁאָמַר, הַנְּחַמְדִּים מִזְהָב וּמִפְּזוּ רַב. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׂאִין בְּכָל מִינֵי תְבוּאָה חֲבִיבָה מִסֵּלֶת נִקְיָה, שֶׁהִיא צָפָה בַּפֶּה, וְדְבָרֵי תּוֹרָה חֲבִיבִין מִמֶּנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר, וּמִתּוֹקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים (שם). אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אִם תֵּאמַר, שְׂאִין בְּכָל מִינֵי הַמִּשְׁקִין מִתּוֹקִין מִן הַדְּבַשׁ - וְדְבָרֵי תּוֹרָה מִתּוֹקִין מִכָּלֶם, שֶׁכְּתוּב בָּהֶן, וּמִתּוֹקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים. אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, שְׂמָא מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתּוֹקִין מִדְּבַשׁ, בְּסִרְתֵי בָּהֶן חֵס וְשְׁלוֹם. אֲלֵא, גַּם עֲבַדְךָ נִזְהָר בָּהֶם בְּשִׁמְרָם עֲקֵב רַב, מִצֹּת קָלוֹת. לְפִיכֹךְ כְּתִיב, מָה רַב טוֹבְךָ אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירְאִיךָ וְגו' (שם ל"א), זֶה הִיא שְׂכָרְךָ שֶׁל מִצְוֹת קָלוֹת.

(ב) וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן. זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב, אֲרַח חַיִּים פֶּן תִּפְלֵס, נָעוּ מִעֲגֻלְתֶּיךָ לֹא תִדַּע (משלי ה'). אָמַר רַבִּי אַבְא בַר כְּהֵנָא, שְׁלֵא תְהֵא יוֹשֵׁב וְשׁוֹקֵל מִצְוֹתֶיךָ שֶׁל תּוֹרָה וְרוֹאֵה אִי זֶה מִצְוָה שְׂכָרָה מְרַבָּה וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ. לָמָּה. נָעוּ מִעֲגֻלְתֶּיךָ לֹא תִדַּע, מִטְּלִטְלִין הֵן שְׂבִילֵי הַתּוֹרָה.

תְּנִי רַבִּי חֲזָא, מִשָּׁל לָמָּה הַדְּבָר דּוּמָה. לְמַלְךְ שֶׁהָיָה לוֹ פְּרָדִס וְהַכְּנִיס בּוֹ פּוֹעֲלִים, וְלֹא גָלָה לָהֶם הַמְּלָךְ שְׂכָר נְטִיעוֹת הַכֶּרֶם. שְׂאֵלוּ גָלָה לָהֶם שְׂכָר נְטִיעוֹתָיו, הֵן רוֹאִין אֵיזוֹ נְטִיעָה שֶׁשְׂכָרָה הִרְבָּה וְנוֹטְעִים אוֹתָהּ. נִמְצְאָת מְלָאכְתָּה הַפְּרָדִס מִקְצָתָה בְּטֵלָה וּמִקְצָתָה קִימָתָה. כֶּךָ לֹא גָלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂכָר כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה. שְׂאֵלוּ גָלָה, נִמְצְאוּ הַמִּצְוֹת מִקְצָתָן קִימּוֹת וּמִקְצָתָן בְּטִלוֹת. וְרַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי אַבְא בַר כְּהֵנָא אָמַר, טְלִטְל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂכָר עוֹשֶׂה מִצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּדֵי שְׂיִהְיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין מְשָׁלִם. תְּנִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאִי, שְׁתֵּי מִצְוֹת גָּלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתֵּן שְׂכָרָן, אַחַת קָלָה שֶׁבְּקָלוֹת, וְאַחַת חֲמוּרָה שֶׁבְּחֲמוּרוֹת. וְאֵלוּ הֵן. קָלָה שֶׁבְּקָלוֹת, שְׁלוֹחַ הַקֶּן, וְשֵׁם כְּתִיב, וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים (דְּבָרִים כ"ב). וְחֲמוּרָה שֶׁבְּחֲמוּרוֹת, כְּבוֹד אָב וְאִם, שְׂבוּ כְּתִיב, לְמַעַן יֵאָרִיכְךָ יְמֶיךָ (שִׁם ה'), הֵרִי הֵן שְׂוִין בְּמִתֵּן שְׂכָרְךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אַבְא בַר כְּהֵנָא, וּמָה אִם דְּבָר שֶׁהוּא פְּרִיעַת בְּעַל חוּב, כְּתוּב בּוֹ אֲרִיכוֹת יָמִים. דְּבָר שֶׁהוּא הֶפְסֵד מְמוֹן וְחֶסְרוֹן נִפְשׁוֹת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. [רַבִּי לׁוֹי אֹמֵר, גְּדוּלָה מִזֹּאת אָמְרוּ, גְּדוּל דְּבָר שֶׁהוּא פְּרִיעַת חוּב מִדְּבָר שֶׁהוּא חֶסְרוֹן פִּיס וְחֶסְרוֹן

קנ תנחומא ואתחנן מדרש

מן העולם . אמר ברוך שמו חי וקיים לעולם ועד . אמר לישראל בבקשה מכם בשהכנסו לארץ זכרו אותי ואת עצמותי ואמרו אוי לבן עמרם שרץ לפנינו כסום ונפלו עצמותיו במדבר . באו ואמרו לו הניע חצי רגע . נמל שתי ידיו והניחן על לבו ואמר לישראל ראו אחרית של בשר ודם . ענו ואמרו ידים שקבלו את התורה מפי הגבורה יפלו בקבר . באותו רגע יצאה נשמתו בנשיקה שנאמר (דברים לד) וימת שם משה וגו' . ולא נתעסקו בקבורתו לא ישראל ולא המלאכים אלא הקב"ה שנאמר (סס) ויקבור אותו בני וגו' . ומפני מה נקבר בחוצה לארץ כדי שיהיו המתים שבחוצה לארץ היין בזכותו שנאמר (סס לג) וירא ראשית לו וגו' . ואימתי מת משה רבינו בשבעה באדה דכתיב (סס לד) וימת שם משה וכתיב ויבנו בני ישראל את משה וגו' . וכתיב (יסט ז) והיו אחרי מות משה וגו' . וכתיב (סס ז) והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון . הוציא שלשים ושלושה רמפ"ע הרי בשבעה באדר מת משה . ומנין שבשבעה באדר נולד משה דכתיב (דברים לא) בן מאה ועשרים שנה אנכי היום . מה ת"ל היום היום טלאו ימי ושנותי ללמדך שהקב"ה ממלא ימיו של צדיקים מיום ליום ומחדש חדרש שנא' (פמות כג) את מספר ימיך אמלא :

פרשת והיה עקב

(א) והיה עקב זש"ה למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני (ההלים מט) . יתברך שמו של הקב"ה שנתן תורה לישראל שיש בה תרי"ג מצות ויש בהן קלות וחמורות . ומפני שיש בהן מצות קלות שאין בני אדם משגיחין בהן אלא שמשליכין אותן תחת עקביות כלומר שהן קלות לפיכך היה דוד מתירא מיום הדין ואמר רבש"ע איני מתירא מן מצות החמורות שבתורה שהן חמורות . ממה אני מתירא מן מצות הקלות שמא עברתי על אחת מהן אם עשיתי אם לא עשיתי מפני שהיתה קלה ואתה אמרת הוי זהיר במצוה קלה כבמצוה חמורה . לכך אמר למה אירא בימי רע וגו' . והיה עקב תשמעון זש"ה הנחמדים מזהב ומפז רב וגו' . וכתיב גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב (סס יט) . בא וראה היאך דוד משבח את דברי התורה שאמר הנחמדים מזהב ומפז רב . ולא עוד אלא שאין בכל מיני תבואה חביבה מסלת נקיה שהיא צפה בפה ודברי תורה חביבין ממנה שנאמר ומתוקים מדבש ונפת צופים . אמר רבי חנינא אם תאמר שאין בכל מיני המשקין מתוקין מן הדבש ודברי תורה מתוקין מכלם שכתוב בהן ומתוקים מדבש ונפת צופים . אמר דוד לפני הקב"ה רבון העולמים שכא מפני שהן מתוקין מדבש בסרתי בהן ה"ו אלא גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב מצות קלות לפיכך כתיב (סס לא) מה רב טובך אשר צפנת וגו' . זו היא שכרן של מצות קלות : (ב) והיה עקב תשמעון . זש"ה אורח חיים פן תפלים נעו מעגלותיה לא תדע (מכ"י ה) אמר רבי אבא בר כהנא שלא תהא יושב ושוקל מצותיה של תורה ורואה אי זו מצוה

עץ יוסף

[ראו אחרינו של נו"ד ידי שקבל את המורה] . כ"ס בילקוט : [ולא נכמחו בנשיקה] . מלס נשיקת סיא דביקות סחוק בחיוב ומתוך כך הנפש נפרדה מעולם הזה בלא בהרגש טעם מיתה ובלא ע"י כח המסכים סיא מה"מ והין עומאס כמה אלה נד מה"מ אבל מי שמתתי בנשיקה על ידי שכונה סרי גישו טהור ונשמתו טהור (נחיי) : [ולחמתי מת מהס רבינו] . כ"ל : [ויבנו כ"ו כו] . ובלאותו יום שכיימו ימי אבל נשה דיינו ו' בניכין בלותו יום בלה את סמרגלים ובלאותו יום בלא אלל רחב ובלתס אהס תחלת ליל ז' יהמה יבדי בהר יום ז' ויום ת' ולג' ט' סרי ג' ימים . ובלאותו סילס סלכו ליחכע ויפכס יחכע כקק סיינו כקק סל ט' ולינו סס טרס יעבורו היינו ליל י' וזיו"ד עברו את סירדן (סג"ל) והולא מזה בלשים ופלסס למפרע סרי כו' : [סרי כו' בלדר מת מהס ומנין ככו' בלדר נולד] . הקכס סמהס"ל בלדר"ל כקדוכין חין אמרינן דמשס נולד כו' בלדר ומת כו' בלדר סל היין סגול כו' בלדר נבלמו סניו וימיו ככס בלדר . וסירדן דהקכ"ס מוסיק ללדוק יום ח' נוסק על סניס הקלוכיס לו . והולא מרמוס כקקל דמספר ימיך אמלא סתיכס אמלא כנל ח"ף רלשון ססולא טיעוס כגימטריאל ע"ל דסניינו פ' ועוד אסד מוסיק הקכ"ס יום ח' ומשונ ככס וכן כ"כ בע"ט :

(ח) שתן חמודות ונדולוי נוסרתי בהם : [חס עשיתי חס לא עשיתי] . ר"ל בלוינו זוכר חס עשיתי חס לא עשיתי : [לכך אמר למה אירא בימי רע וגו'] . בילקוט מסיים בימי רע עון עקבי יסובני וכס"ל וסיה עקב תשמעין מלות סלדס דס בעקביו וכס"ל כסמס עקב רב סלפון לכומר מלות קלות ע"כ , ולפ"ו כוונת סמדכ כלן ג"כ כך . לכך אמר למה אירע בימי רע וגו' עון עקבי יסובני וסס"כ וסיה עקב תשמעון וסס"ס סנהמדים מוסכ וגו' ככמס ע"כ רב : [כסול נסס כנסס] . כ"ל (ח"ל) וכן כמדברכ"ס פ' י"ג וכירושלמי ס"ט דסוטה גרסי נסס ע"ג נסס וס"י סיס"מ סמרוכ סמס מדבקת כדוסני נסס ודמי לעיסס סנילו"ס כדכ"כ וממלה נסס סנסס . נוסיס סנסס עכ"ל . וכלקוט סהלס גרס ססיה נסס כנסס : [ד"ת מתוקים מכלס] . כ"ל וס"ס בילקוט סס : [כסרתי כסס וכו'] , ר"ל משוס סכל דבר סמתוק נסשו סל ארס קסס כו (ו"ל) : [אלל גס ענדך כזסר כסס כסמס עקב ככמלות קלות כו'] . לכלורס דברי דוד כמלך סותהיס זס חס זס סלמר עון עקבי יסובני סכתיכ"ל מקליה מפני סהס קלות סמל עכר עליסן . ולחר כ"י אמר גס ענדך עסר כסס כסמס עקב וגו' . משמט סהיס כזסר כסס . עיין כזכ"ס מס סמתוך בלרוכס :

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה יח.

מסורת הש"ס עם הוספות

א' כהנא דעבד דבתנאי ב"ר ומיהו הקב"ה מדקדק עם הלוקים כמותו שהערה (וינמוט דף קכ"א) ואפילו להתלמד יש לחוש לכבוד הרב וקרא דלמלך לעשות צנינוי אחריתא מוקינה כמו נמימא קישואין דסנהדרין (דף ס"ט) וזמנת לרמז לנשה דר"ג (ר"ה דף ע"ז):

בבבבב אהל זונות כלכתיב (במדבר ד) אל הקובה: דקדקה. לפסוע פסיעות נאות וכתיב (מלכים מה) כל כבודה בת מלך פנימה: שאדם דש בעקביו. דקדוק פסיעות כי הכה. ל"א שאדם זורקן צנגלוי שאין משוֹבֵן צנינוי כלום: ע"ז ב" דרכי. אפילו דקדוק פסיעות: שאתה יושב ועוסק בתורה. והס גזרו על כך: דבר ש"ז טעם. שהסריצה את צמיו והרגה את חסדיו ועדיין קיימת: בלום מעשה בא צ"דך. ואשמע איך היית נוטה: מעות ש"ז פורים. שהנמטים לסעודה פורים" נתחלפו לי ותלמתי לעניים וספור הייתי שחניקי של דקה היא ולא נפרעתי מארנקי של דקה: מחלקך יהא חלקי. אוכל והיית וחתן צממוק: אראך בכך. כלומר זו היא סכרה של מורה: קצצמונירי. ממונה עליו: תרקבא. מרי וקב חצי סאה דיניי והויס: נקמ נפשיה כחד פראש. התקין ענייני לבשו כחד מן הפרסים: דשתנא אנא. דרך נשים ל"ה. בתרנא מרתה. כלומר אחת מן עד שיפסוק לך וזמנתו צ"ק צפרק מרוצה (דף פ:) מאן מרת נמרת שמואל: פ"נא פ"ח. את השלטון" כל עת שיעלי עלך פייסה צממוק: ובי ש"מי. שכילו הדינין ממאי פלחנא: מי

(6) סנהדרין ג', (7) ליקו מ: שפת ע"ה. (8) שפת סנהדרין פ"ג. (9) שפת ע"ה. (10) ד' לעיל ח: [11] ע"ה ח"ט מוס' כמות: ק"י ד"ה מומוקן. (12) לעיל י' ח: [13] וליקמן מד: שפת ק"י. (14) לעיל י"ח כ"ד: (ט) במס ד"י (ת"ר א").

הנהרות ה"ה (6) ג"ה ופסי תורה מונח לך במקדן:

תורה אור השלם (א) כי אהה בא אל הארץ אשר יי אלקיך נתן לך את הלמד לעשות פתועבה הגוים (ההם: ויבריי ח"ט ט)

למה איך בימיך קע עין עשבי ובימינו: (ההם: ס"ט ט)

הצור תמים בעליו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא: (ויבריי לה ט)

כל העצה ורב העלילה אשר עיניך פקוחות על כל דברי בני אדם לתת לאיש דרכיו ויכרי מעליו: (ויבריי לה ט)

ליקוטי רש"י

ואין תחית המתים מן התורה. שופר ממדעם דברטין צממוק לקמן מנין תחית המתים מן התורה ואפילו יא מורה ומלמי שפיו הממס אלל דלל למיחא צחריימא כופר הוא האלה ועוקר שיש תחית המתים מן התורה מה לה ולאמונו יי מתמין הוא וידע שק הוא הלך כופר גמור הוא (בתרין ט) ע"ה ע"ה בפיטותי. א"א ת"פד"ב פיעשות. אלל אתה למד לנצין ולסורח כלומר להבין מעשיהם כמה שנתקלקל ולסורח לנצין לא תעשה כל כך וכן שיהא סוף חסידים ובריי יי. טו. פ"הבין. שכלל לעמוד כן ולא יעשה גניא שקר לפניך שמתן שהוא משק נשבת ע"ה. גניש ע"ה. נעש על עבירות שטרן (דף ט"ב). ריבה. נערה ושם קדוה. שון עקב ירובני. עושה שאלו דע עקב שאני מלול כהם שסע עניי עבירות קולת מה משניות אומי מין וכל שכן העשרים (ההם: מט. ה). הצור תמים פעילו. א"ע"ס שהוא חסד מוסמיל פורענות אל עמי לטוי אל כסטר הוא מרוא כי אם מין כי תמים פעלו. א"א אמונה. נקמ לניקוס דמקמט מיה"צ וא"ע"ס שמתחיל אל תמגלס סופו לאמן אל דבריו. ואין ע"ה. א"א להשעם ממש סכר דקמס עניהו (ויבריי לה ד). מות ש"ז פורים. שצממי מני פורים. ונתלך לעניים לסעודה פורים ותן צ"מ

הוגה את השם באותיותיו והיכי עבד הכי ו' והתנן אלו שאין להם חלק לעולם הבא "האומר אין תורה מן השמים ואין תחיית המתים מן התורה אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו להתלמד עבד "כדתנאי" לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות אלא מאי מעמא אעניש משום הוגה" את השם בפרהסיא [דחוי"ט] ועל אשתו להריגה דלא מיהא" ביה מכאן אמרו "כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נעושו עליו ועל בתו לישב בבובה של זונות דאמר ר' יוחנן פעם אחת היתה בתו מהלכת לפני גדולי רומי אמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דקדקה בפסיעותיה והיינו דאמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב "עון עקבי יסבני עונותי שאדם דש בעקביו בעולם הזה מסובין לו ליום הדין בשעה שיצאו שלשתן צדוק עליהם את הדין הוא אמר "הצור תמים פעלו [וגו'] ואשתו אמרה "אל אמונה ואין עול בתו אמרה "גדול העצה ורב העלילה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי וגו' אמר רבי [כמה] גדולים צדיקים הללו שזמדנו להן שלש מקראות של צדוק הדין בשעת צדוק הדין תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חגינא בן תרדיון לבקרו אמר לו חגינא אחי (אחיי"ט) אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכוה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסדיו ואברה את טוביו ועדיין היא קיימת ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה [ומקהיל קהלות ברבים] וספר (6) מונח לך בחיקך אמר לו מן השמים ירחמו אמר לו אני אומר לך דברים של מעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש אמר לו רבי" מה אני לחיי העולם הבא אמר לו כלום מעשה בא לידך אמר לו" מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתי לעניים אמר לו אם כן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי אמרו לא היו ימים מועטים עד שגפמר רבי יוסי בן קיסמא והלכו כל גדולי רומי ובהורות מציאותו לרבי חגינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו הביאותו ורכיבוה בס"ת והקיפוחו בחבלי זמורות והציתו בהן את האור והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחו על לבו כדי שלא תצא נשמתו מורה אמרה לו בתו אבא אראך בכך אמר לה אילמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי עכשו שאני נשרף וס"ת עמי מי שמבקש עלבונה" של ס"ת הוא יבקש עלבוני אמרו לו תלמידיו רבי מה אתה רואה אמר להן גלוי"ם נשרפין ואותיות פורחות" אף אתה פתח פך ותכנס [בך] האש אמר להן מוטב שימלגה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו אמר לו קלצמונירי רבי אם אני מרבה בשלחבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך אתה מביאני לחיי העולם הבא אמר לו הן השבע לי נשבע לו מיד הרבה בשלחבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבו ויצאה נשמתו במהרה אף הוא קפץ ונפל לתוך האור יצאה בת קול ואמרה רבי חגינא בן תרדיון וקלצמונירי "מוזמין הן לחיי העולם הבא "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים ברוריא דביתהו דר' מאיר ברתיה דר' חגינא בן תרדיון הוא אמרה לו זילא בי מלתא דיתבא אחתאי בבובה של זונות שקל תרקבא דינרי ואזל אמר אי לא איתעביד בה איסורא מיתעביד ניסא אי עבדה איסורא לא איתעביד לה ניסא אזל נקמ נפשיה כחד פראש אמר לה השמיעני" לי אמרה ליה "דשתנא אנא אמר לה מתרחנא מרתח" אמרה לו נפישין מובא (ואיכא מובא הכא"ט) דשפרין מינאי אמר ש"מי לא עבדה איסורא כל דאתי אמרה ליה הכי" אזל לגבי שומר דידה א"ל הבה ניהלה" אמר ליה מיסתפינא ממלכותא אמר ליה שקול תרקבא דינרי פלגא פלח ופלגא להוי לך א"ל ובי שלמי מאי איתעביד א"ל אימא אלהא דמאיר עניי ומתצלת א"ל

הוגה השם. פ"ה שורשו צמ"צ אומות ועושה צו מנה שהוא תפן ורוב העולם מפרשים שהיה קורא צמי אומות של סס המיוחד בצומיות" של שאר המיטות וזה אין לעשות כלומר צפסמס ס"פ אלו עוצרין (דף ג.) לא כשאי נכתב אזי נקרא אזי נכתב צ"ה ונקרא צ"ד ונראה לר"י שאין להזכיר אף אומות י"ה כמו שרגילין העולם שהרי י"ה הוא סס המיוחד ועוד נראה לה"ר"י אלתן כי גם אין להזכיר צ"ד מאלני דהא א"ד מאלני י"ה מהסס אין נמחקין ש"ד משדי צ"צ מצנאות נמחקין וכן הגירסא (שפיעות לה: ושס (ה) צפיותו ר"ח משמע ש"ד מאלני הוא שם כמו י"ה מה' ומיהו נראה לר"י להמיר דכיו"ן ל"ל דלא נמצא צממו דמה שהוא נמצא נמצא כמון צפסרס יש לומר שהסופרס כמתינו קן ולא נכתוו להזכיר את השם (ועי' מוס' סוכה דף ט. ד"ה י"ד):

להתלמד עבד. פ"ה וניחו ונראה שלא היה כהנו צפסרו אלל מאי טעמא ליענש אהנה צפרהסיא היה ולכן הוצרך לתת טעם אחר:

מה אתה רואה. שהיה נראה צניניהם שהיה לו לראות שוס דבר תימה או מלאכים או דבר אחר א"י"ם צציל שהיו שומעין קול האומות הפורחות ולא היו יודעין מהו: **וא"ל** יפן צצמו. אומ"ת דהיקא שרליס ח"י יעירוס עובדי כוכבים לעצרה כגון ע"י יסורין שלא יוכל לעמוד בהם או הוא מננה לחצל בעצמו כי היא דגיתין (דף ט: ג) גבי ילדים שנשבו שהמילו עצמם לים (ועי' מוס' סוכן דף ט: ד"ה קפ"ג): **וכי** ש"מי מאי איבעבי. י"מ שהיה נוטל לסלקון מס מן האונות למספר גולגולתם ולכן היה שואל כי שלמי מה אעשה כי אין חסן מס העולה למספרס וכן יש לפרש צריש פירקא (לעיל ג:) שוקיס להוציא צהס זונות ולטול מס מהס אצל רש"י פיעס של שעש שעיללו עליו שישמע צממוק זה:

אלל לקברו והספידוהו הספר גדול ובהורות מציאותו לרבי חגינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו הביאותו ורכיבוה בס"ת והקיפוחו בחבלי זמורות והציתו בהן את האור והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחו על לבו כדי שלא תצא נשמתו מורה אמרה לו בתו אבא אראך בכך אמר לה אילמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי עכשו שאני נשרף וס"ת עמי מי שמבקש עלבונה" של ס"ת הוא יבקש עלבוני אמרו לו תלמידיו רבי מה אתה רואה אמר להן גלוי"ם נשרפין ואותיות פורחות" אף אתה פתח פך ותכנס [בך] האש אמר להן מוטב שימלגה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו אמר לו קלצמונירי רבי אם אני מרבה בשלחבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך אתה מביאני לחיי העולם הבא אמר לו הן השבע לי נשבע לו מיד הרבה בשלחבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבו ויצאה נשמתו במהרה אף הוא קפץ ונפל לתוך האור יצאה בת קול ואמרה רבי חגינא בן תרדיון וקלצמונירי "מוזמין הן לחיי העולם הבא "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים ברוריא דביתהו דר' מאיר ברתיה דר' חגינא בן תרדיון הוא אמרה לו זילא בי מלתא דיתבא אחתאי בבובה של זונות שקל תרקבא דינרי ואזל אמר אי לא איתעביד בה איסורא מיתעביד ניסא אי עבדה איסורא לא איתעביד לה ניסא אזל נקמ נפשיה כחד פראש אמר לה השמיעני" לי אמרה ליה "דשתנא אנא אמר לה מתרחנא מרתח" אמרה לו נפישין מובא (ואיכא מובא הכא"ט) דשפרין מינאי אמר ש"מי לא עבדה איסורא כל דאתי אמרה ליה הכי" אזל לגבי שומר דידה א"ל הבה ניהלה" אמר ליה מיסתפינא ממלכותא אמר ליה שקול תרקבא דינרי פלגא פלח ופלגא להוי לך א"ל ובי שלמי מאי איתעביד א"ל אימא אלהא דמאיר עניי ומתצלת א"ל

ע"ה ה"ה ופסי תורה מונח לך במקדן: (ההם: ס"ט ט) ליקו מ: שפת ע"ה. (8) שפת סנהדרין פ"ג. (9) שפת ע"ה. (10) ד' לעיל ח: [11] ע"ה ח"ט מוס' כמות: ק"י ד"ה מומוקן. (12) לעיל י' ח: [13] וליקמן מד: שפת ק"י. (14) לעיל י"ח כ"ד: (ט) במס ד"י (ת"ר א").

ע"ה ה"ה ופסי תורה מונח לך במקדן: (ההם: ס"ט ט) ליקו מ: שפת ע"ה. (8) שפת סנהדרין פ"ג. (9) שפת ע"ה. (10) ד' לעיל ח: [11] ע"ה ח"ט מוס' כמות: ק"י ד"ה מומוקן. (12) לעיל י' ח: [13] וליקמן מד: שפת ק"י. (14) לעיל י"ח כ"ד: (ט) במס ד"י (ת"ר א").

עין משפט
גמר מצוה

רבינו הנאל

בענין שויה הנהגה את השם באותיותיו בפירוסיא. שכל ההנהגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב ואע"ג דהוא להתלמד עבד וכתוב לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות והו"ה להנהגת צנינה. וגורו על אמתו הריה גנישה משום דלא מחאי ביה שכל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נעושו עליו ועל בתו לישב בבובה דא"ר יוחנן פסם וסיבובי עין שאדם דש בעקביו מסובין אותו ליום הדין. בשעת הרצאות פתחו [כל] א' וא"י הוא אמר הגורו תמיס פעלו ורגי אשמו אמרה אל אמונה ואין עול בתו אמרה גדול העצה ורב העלילה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי (איש) [בין] האדם לתת לאיש דכרוכי וכפרי פעליו: דרכוהו בס"ת שויה קורא בו והקיפוחו חבלי זמורות והציתו בהן את האור כי ברוריה דביתהו דר' מאיר ברתיה דר' חגינא בן תרדיון הוא אמר ליה לבעלה דילא בי מילתא דיתבא אחתאי בבובה על זונות שקל תרקבא דינרי ואזלי פי דישנתו ניהו. נפיש טובא. כלומר הבה שותח ויודע עליה הדין ואננה יוכלה לישאר כי עד

הנהרות וציונים

[6] ראשונים וכתי' דהוה: [3] צ"ל הוה (דק"ס ע"פ ע"י): [2] ר"ח מוריא: [7] [7] [בני ליליא] (גליון): [8] [בני איתא] (גליון): [9] רבי חגינא (גליון): [10] [בני איל] רבין (גליון): [11] [בני] צצמוני (דפרי): עין עקב "עלבתה של תורה": [12] [בני איתא גוריא] (גליון): [13] בכסה ראשונים וכת' נוסף אמרו ו: [14] צ"ל השמי" (רש"י, וכת' כראשונים וכת' ב): [15] [צ"ל] פתח דבין ובינא ליתא ועי' בערוך עין תרה (גליון): [16] [צ"ל] [בני] ל"ג (גליון): [17] דמי אמרה ליה הכי" ליתא בראשונים וכת' ב): [18] [בפרי] ניהלי: [19] [כתי' ניהלי] (גליון): [20] [בתי] נוסף ש"ה, בני שתי השונות בערוך הקדום: [21] צ"ל הפ"ק (נסתה בשי"ס לילא מהצעתו): [22] צ"ל באותיות (וכתי' מהצעתו): [23] [צ"ל] [בני] כיון (בארות ההם):

דברי שורי ואתחנן וז זהב דוד קבט 257

דבר זה ריש עשרת הדברות דאיידי באיסור ע"ז, וכן באן אמר השמר לך פן תשכח את ה' ופירש הרמב"ן דמזהיר על ע"ז. דהיינו שאמר לפני זה ובתים מלאים כל טוב שהיה מותר להם קדלי דחזירי וכל האיסורים בשעת כבוש הארץ והו"א גם ע"ז יהא מותר בעת הסיף ע"כ מזהיר השמר לך שלא תשכח את ה' אלהיך, וע"כ אמר כאן מבית שהייתם עבדים לפרעה ולא לעבדיו כן תהיו תחת יד הקב"ה את ה' אלהיך תירא ואתו דוקא לבדו תעבוד ולא לעבדיו שלמעלה ח"ו. זה כ"ל כגון מאד בס"ד :

(יג) ובשמו תשובע. אם יש בך כל המדות הללו כו'. דקרא בשמו תשובע אין לו פירוש אחר, דל"ל שהיא מלות עשה כמ"ש לפני זה ולאווה תעבוד, זה אינו דמאי מלוה יש בזה וכי לא סגי שלא ישבע כלל, ול"ד לאותו תעבוד דלא סגי בלאו הכי, וא"ל ג"כ דקמ"ל איסור שלא ישבע באלהים אחרים אלא בשמו הא כבר הזהיר אפילו הזכרה בעלמא שנאמר ונס אלהים אחרים לא תזכירו, אלא ע"כ קמ"ל שיש חילוק בזה בשבועת הקב"ה עלמו שיש איסור זולת אם יהיו בך כל המדות הללו אז יש היתר :

ז (ד) כי יסיר את בנד מאחרי, בנו של כותי כו'. בקקושיין (דף ס"ח) אר"י משום רשב"י אמר קרא כי יסיר את בנד מאחרי בנד הבא מישראל קרוי בנד ואין בנד הבא מן הכותי קרוי בנד אלא בנס, ופירש"י כי יסיר לעיל מינה כתיב את בנד לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך וסמך ליה כי יסיר את בנד מדלא כתיב כי יסיר את בנד מתך משמע דבן הטלד לכותי מבנד קאמר שיסירנס הטתי

ושמעין דבן בנד אפי' מן הכותי קרוי בנד. ומדלא כתיב כתי כי תסיר את בנד דשמע מינה דקפיד נמי קרא בבתו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הטלד לה מבנך אלמא בן הכותי אינו קרוי בנד אלא בנס, וכתיב רש"י עוד בנד הבא מישראלית קרוי בנד לאו מקראי דייק לה אלא ה"ק מדלא קפיד קרא אבן הטלד ממנס ש"מ בנד מישראלית קרוי בנד אבל בנד מן הכותית אינו קרוי בנד, אמר רבינא ש"מ בן בנד הבא מן הכותי קרוי בנד לימא קסבר רבינא כותי ועבד הבא על בת ישראל הטלד ממזר פירש"י דאתא לאשמועינן דלא שדינן בנד כותי ואם נתגייר יהא מותר לבא בקהל אלא בנד ישראלית שדינן ליה וכיון שבעצירה נולד הו"ל ישראל פסול, ומשני נהי דכשר לא הוה ממזר לא הוה פסול מיקרי, פירש"י נהי דשמעין מינה דכשר לא הוה כו' ממזר מיהו לא תשמע מינה עכ"ל. והא דפירש"י לאו מקרא דייק לה כו' לא קאי אמאי דאמר בנד הבא מישראלית קרוי בנד דזה ודאי מקרא מלא הוא כפירש"י לעיל מזה אלא אסיפא דהיינו אין בנד הבא מן הכותית קרוי בנד דזה לא נלמד אלא מדלא קפיד קרא ע"ז. והר"א"ס שבין דארישא קאי ומש"ה האריך לתרץ דברי פירש"י מקושיות התוספות על רש"י מה חידש רבינא, ודברי שגגה הם וא"ל להאריך מזה. ועל קושיות התוס' על רש"י מה חידש רבינא, כ"ל דלאו קושיא היא דהמקשן דמקשה נימא קסבר רבינא כו' הוא הקשה קושיות התוספות מאי קמ"ל רבינא, אלא ע"כ דקמ"ל דקרוי בנד וממילא הוה ממזר, ומשני דזה לא קמ"ל רבינא אלא דקמ"ל דפסול מיקרי, ודוק בלשון רש"י ותמלא שכן כוונתו. זה כ"ל ברור :

פרשת עקב

לישראל מה טיב הא ודאי יש שכר הרבה בקיום המלוה ולא יתן לו הקב"ה יותר ממה שמגיע לו אלא ודאי שש"י יתן לו שכר יותר מהראובן מכה אהבה ולמה יהיה כן באמת, ע"כ פירש"י. אם המלות קלות ט' פירוש שאתה תעשה מה שאין חוב צרור עליך כ"כ דסיינו מלות קלות שאדם דש בעקביו ואין עליך חוב לעשותם אלא לפניו משורת הדין אז תזכה ג"כ לחיבה יתירה מן הקב"ה יותר על המגיע לך מקיום המלות מדה כנגד מדה :

ושמר ה' וגו', ישמור לך שבטחתו. תיקן בזה ב' דברים, האחד דל"ת ושמר הוא דבוק לנס שלפניו כלומר אם עקב השמעון וגם ושמר לך כו' וגם ואהבת וכו' אז תסיס צדוק כו' זה אינו אלא אז ושמר כו' ועוד תיקן דל"ת 17

(יב) והיה עקב תשמעון, אם המלות קלות כו'. לכאורה יש לפרש דפירוש לשון עקב בכל מקום שכתוב אחריו יהיה שבר פירשו לשון צעור, עקב שמע אברהם בקולי ובשאר מקומות, אלא דכאן ח"א לפרשו כן דאין לשון זה אלא אם כבר עשה אחד אינו מלוה אמר עליו לשון זה דרך גמול על העבר, וכן פירש הר"א"ס, אלא דקשה דהא פרשה זו לקמן כתיב עקב לא תשמעו בקול ה' אלהיכם והיינו להבא. ונראה כוונת רש"י דקשה שהתחיל הכתוב בקיום המלות שהוא מייב עליהם וסיים ואהבך כו' מה טעם באהבה זו בשלמא באהבת ישראל להקב"ה הוה שפיר צמם שאמר לעיל ואהבת את ה' אלהיך כדפירש"י שם שאתה עבודה להקב"ה אבל אהבת הקב"ה (שורי זהב ויקרא) י

נסלו	קיג	היום יום...
טבת	התש"ד	יום ראשון טו כסלו שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: עדעח. תניא: אך מה שהי' . . . ואחור ע"ש.
שבט	התש"ד	יום שני טז כסלו שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: וצדקה . . . א"ס ב"ה.
אדר	התש"ד	יום שלישי יז כסלו שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י. תהלים: פג"פז. אוצר החכמה! תניא: הנה לא . . . וכי וד"ל.
ניסן	התש"ד	יום רביעי יח כסלו שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו.
אייר	התש"ד	יום רביעי יח כסלו שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו.
סיון	התש"ד	יום רביעי יח כסלו שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו.
תמוז	התש"ד	יום רביעי יח כסלו שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו.
מנחם או	התש"ד	יום רביעי יח כסלו שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו.
אלול	התש"ד	יום רביעי יח כסלו שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו.
תשרי	התש"ד	יום רביעי יח כסלו שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו.
חשוון	התש"ד	יום רביעי יח כסלו שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו.

גושת יום טוב.

לשנה טובה בלמוד החסידות ודרכי החסידות

תפתבו ותחתמו

נעסזאהן בכדי להעתיקו, ושלחו ע"י והרשה לי להעתיק לעצמי את הדברי
נוסע לזויטעבסק אשר משם ישלחוהו חסידות שבמכתבו, אגרת קודש הלזו.
באחריות להרמ"מ.
וז"ל:

מה שכותב כבודו אבל אנו מה כחינו, זאת לא אוכל לקבל בשום
אופן. כחינו רב הוא בעזרתו ית' באשר אנו הולכים בכחו ויכלתו ית'.
ועלינו מוטל לעסוק ולהשתדל בכל הדברים, ולא לסמוך על הנס, אשר
כן הוא רצון ה' שאנחנו נעשה והוא יעזר לנו, וכמ"ש וברכך ה' אלקיך
בכל אשר תעשה דוקא. ובזה"ג ובפרט בעשיות אלו תובעים מס"נ דוקא,
היינו השתדלות בכחות עצומים בכחות עצמיים ולא ע"פ שכל, היינו
מה שהשכל מחייב שקרוב לפעול, מיט שכל קען מען איצטער גאר ניט
דורכנעהן, ואין אנו יודעים מה קרוב ומה רחוק, באשר כל ההנהגה היא
עתה שלא בסדר והדרגה.

ולדעתי לפי שעתה הוא זמן הכירורים היותר אחרונים דעקבות
משיחא, וכאשר למשל קדירה בגמר בישולה היא רותחת ביותר ובעת
הרתיחה מה שבשולי הקדירה עולה למעלה כו', כמו"כ בתוקף הכירורים
בזמן האחרון הנה כמה דברים שנראים לנו ע"פ שכל רחוק מאד שיתוקן
יכול להיות שהוא קרוב לגמרי, כי קרוב לומר בדרך אפשר ע"פ הנ"ל
שלא יש עתה סדר והדרגה באופני הכירורים והתיקונים.

ומה שהנני כותב שלא יש סדר והדרגה בהנהגה ובהכירורים,
היינו סדר והדרגה על פי שכל שלמעלה הן"ע סדר השתל', והיינו שלא
יש בזה סדר והדרגה דסדר השתל', אבל מאתו ית' בודאי הוא בסדר
והדרגה באופני הכירורים והנהגה, וכמ"ש מהר"ל מפראג זצ"ל שגם
בנסים שלמעלה מהטבע שהן מלמעלה מסדר השתל' יש ג"כ סדר והדרגה,
וכן הוא ע"פ כתבי האריז"ל שגם בעיגולים יש ע"ס, וכן מוכרח לומר
באשר הכל הוא בכוונת המכוין ית'. אמנם לגבינו הוא שלא בסדר
והדרגה.

ולכן אנחנו מצדנו אין אנו יכולים וגם אין רשאים, בזמן הזה בפרט,
לברר מה שקרוב או רחוק ע"פ שכלנו — פארנאנדערקלייבען זיך — כ"א
מה שאנו מוצאים שצריך תיקון צריכים אנחנו להשתדל בכחות עצומות,
והשי"ת יעשה את שלו ויהי' בעזרינו. וזה חפץ ה' שאנחנו נשתדל דוקא
והוא יעזר לנו.

ג. כג אדר שני. מחזיקי הדת, ולשלוח העתק המכתב
שעה שמינית ערב. לאלו מידידינו אשר רשם, ולדעת חות
היום מסר ונתן לי הוד כ"ק אאמו"ר דעתם על זה שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
הרה"ק להעתיק מהמכתב שהוא כותב חושב לערוך מכתב כללי גלוי בענין
להרב רא"מ מאדאיעווסקי על אדות דבר זה.

וזה נוסח מכתב קדשו:

בטח נודע לו דבר ההתעוררות בענין ח' מחזיקי הדת לייסד
במדינתנו, אשר המתעסק בזה הוא הרבי דסלאנים ונתעוררו בזה
הרהגי"ם וגם הרביים דפולין, ה' עליהם יחיו.

תקלו

ישעיה מב

תרגום

אֲדַרְיִכֶם אֲשִׁים מַחֲשָׁךְ לְפָנֵיהֶם לְאוֹר
 וּמַעֲקָשִׁים לְמִישׁוֹר אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים
 עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזֹבְתִים: יִנְסֹגוּ אַחֹר
 יִבְשׁוּ בִשְׁתֵּי הַבְּטָחִים בַּפֶּסֶל הָאֹמְרִים
 לְמִסְכָּה אַתֶּם אֱלֹהֵינוּ: יֵה הַחֲרָשִׁים
 שָׁמְעוּ וְהָעוֹרִים הַבֵּיטוּ לְרֵאוֹת: יֵט מִי
 עוֹר כִּי אִם-עַבְדִּי וְחָרַשׁ כְּמִלְאָכִי
 אֲשַׁלַּח מִי עוֹר כְּמִשְׁלָם וְעוֹר כְּעַבְד

קבל קדמיהון לנהור וכפלא
 למישרא אלין פתגמיא
 אעבדינון ולא ארחיקינון:
 (י) יסתחרון לאחורא יבהתון
 בהתא פלחי צלמיא דאמרין
 לצלם מתכא אתון טעותנא:
 (יח) רשיעיא דאינון פחרשין
 הלא אודנין לכון שמעו
 וחביאי דאינון כסמן הלא
 עינין לכון אסתכלו וחזו:
 (יט) הלא אם יתובון רשיעיא
 יתקרון עבדי וחביאי דנביי
 שלחית עליהון אלא רשיעיא

רש"י

תולדות אהרן

זוהר ואתחנן: החרשים. שם שער ק עקרים מ"ג פ"ב זוהר ויחי:

עליהם: (טו) אוביש. ל' יוצא הוא לענין דבר לח
 כגון עשז ונהרות: (טז) והולכתי. ישראל שהיו

עורים עד הנה מהציט אלי דרך הטוב אשר לא ידעו להלך זה: עשיתים. אעשה כן ל' נצואה לדבר
 על העמיד כאלו עשו: (יח) החרשים. והעורים. על ישראל הוא אומר: (יט) מי עור. כסס אין אחד
 כי אם עזדי הוא העור שכלכם, וחרש שצכס הרי הוא כמלאכי אשר אני שולח להנצח נצואות: מי

מצודת דוד

מצודת ציון

אשים מחשך. ההולך בדרך שאין ידוע לו הוא כאלו
 הולך בחשך: ומעקשים למישור. דרך המעוקם אעשה ישר
 ושוה. עשיתים. מאז כשיצאו ממצרים עשיתי כאלה: ולא
 עזבתים. לעתיד לבוא: (יז) נסוגו וכו'. אז הבוטחים בפסל
 יבושו בבושת ויחזרו לאחור כדרך אדם הנכלם שתוזר
 לאחוריו לבל יראהו בבשתו: האומרים וכו', כפל הדבר

אדריכם. מל' דריכה והלוך: אשים. מל' שימה. ומעקשים. מל'
 עקש ועקום: למישור. מל' ישר ושוה: (יז) נסוגו אחור. ענין
 החזרה לאחור וכן ונסג מאחר אלהינו (לקמן נט). למסכה.
 לצורת גלולים הנעשה ממתכת ביציקה והתכה: (יח) הביטו. ענין
 הסתכלות וראיה: (יט) כמלאכי. ענין שליח:

במ"ש: (יח) החרשים שמעו. אתם ישראל החרשים משמוע דבר ה' והעורים מלראות מצותיו שמעו מעתה והביטו
 לראות הואיל וטובה גדולה מוכנת לכם: (יט) מי עור וכו'. כאלו יפרש דבריו לומר מה שכללתי גם הכשרים שבכם
 להקראם חרשים ועורים כי מי הוא היותר ראוי להקרא עור כי אם עבדי על כי הוא יודע ומכיר בקלקול הדור ואינו
 מסתכל במעשיהם להישירם ולתקנם: וחרש וכו'. תוזר על מלת מי הוא היותר ראוי להקרא חרש כמלאכי אשר אשלח
 רצה לומר מי שנתתי חכמה בלבו וכאלו שלחתיו ללמד דעת את העם והוא כחרש לא ישמע מעשי בני העם
 להזהירם על הדבר: כמשולם. השלם במדות: כעבד ה'. כפל הדבר פעמים ושלוש כדרך המליצה:

מהר"י קרא

עבדי. מי הוא שקראתים עור. אלו ישראל ששומעין חרפתם ואינן
 משיבין. והם שקולים עלי כאלהיו שאני עתיד לשלוח: מי עור
 כמשולם. כל מי שעושה עצמו עור. שרואה ועושה עצמו כאלו
 אינו רואה מעלה אני עליו כאלו קיים כל מצוותי. ומשולם ורצוי

מן העולם: (יח) החרשים. ישראל שעושין עצמן כחרשים בגלות.
 ששומעים חרפתם ואינם משיבין: והעורים. הרואים בזיונם ועושין
 עצמן כאלו אינן רואין. מכאן ואילך הביטו לראות. מי הם
 המחרפים והמגדפים אתכם ואני פורע מהם: (יט) מי עור כי אם

רד"ק

אומרים לנביאי כשאקרא אתכם חרשים ועורים: (יט) מי
 עור. אתם תאמרו על נביא ה' שהוא עבדי שהוא עור:
 כמלאכי. נביאי שאשלח לכם תאמרו מי עור וחרש כמוהו,
 וכפל הענין במלות שונות: כמשולם. עבדי הנביא שהוא שלם

הנביא אתם ישראל שאתם חרשים לשמוע דבר ה' ועורים
 לראותו שמעו אלו הטובות שאני עתיד להטיב לישראל ומן
 הראשונות שכאו תדעו שהאחרונות העתידות יבאו ואיך תקשו
 לבכם ולא תשמעו לי להטיב דרכיכם ולא עור אלא שאתם

שוותק, אמר: בשעה שנוכנס עשיו ליצחק ויצחק שאלוהו מי אתה ועשיו ענה לאביו אני בנך בכורך עשיו, והוא שקר, כי הלא כבר מכר את הנכורה ליעקב במכירה גמורה כדין בכל תוקף ועזו, ויצחק ידע מזה – ויחד יצחק חרדה גדולה על השקר אשר שיקר עשיו ויבטל את דיני התורה, ומזה חרד חרדה גדולה, ומכיון שהוא שקרן הרג גהינם פתוחה לו מתחתיו.

וכשכלה לדבר, שוב נשען על זרועותיו כבתחלה, אחר כך הגביה את ראשו ויפקח את עיניו ויקח נר אחד משני הנרות שעמדו על השלחן – כי כן דרכו בשעה שהוא מקבל אנשים אפילו ביום, דולקים שני נרות וספר חומש וזהר מוניהים על השלחן – ויגביה את הנר ויסתכל בי ויאמר: כשאדם הוא וילנאי ואומר שהוא מזאמוט, כשהוא מעביר בנוס למולך ההשכלה והוא אומר שהוא מלמד – הרג גהינם פתוחה לו מתחתיו, כמה נפשות אבדת והנך עומד במרדך, כן הדבר נתפסת למינות וכל באיה לא ישוּבוּן.

מחול ה"היחידות"

מהרתי לעזוב את חדרו "ען עדן העליון" ואמחר ללכת אל האכסנייה ולעזוב את העיר כי ראיתי אשר נפלתי בפח ויראתי שלא יעשו לי כמו שעשו לכמה משלוחינו שהמתיחנם על השלחן והורידו את המכנסים וילקום כמלמד המלקה את תלמידיו.

אמנם מכיון שעברתי את בית הכנסת הקטן "ען עדן התחתון" בלשונם, הנה כחמש-ששה אברכים עטרוני ויסחבוני אל בית הכנסת שבבאר לצאת במחול בעלי היחידות. למוחר להגיד את פחדו והגשותי וגם הייתי עדיין חלוש ממחלת הקדחת ופעמים ושלש הפצתי לעזוב את העיגול אבל שכני אחזו בי בחזקה ואחד מהם בערפי מתוך אהבה לפי תנועת הניגון.

וכשנגמר המחול הנה כזוחל על ארבע הלכתי לאכסניא שלי ונחיל ורעדו הכיני עד שיאיר השחר והנחתי כמה מטבעות על השולחן בשביל בעל האכסניא – את החשבון כבר פרעתי מכבר – ואקח את חפצי ואלך לכפר הסמוד כפרסא ואשכור עגלה וברכתי את המקרה על אשר נמלסתי שלם בכל אברי.

ספר התולדות עמוד מס 254 (אדמו"ר הזקן) ב גליצ'שטיין, אברהם חנוך (עורך) חודש ע"י תכנת אוצר החכמה

ראיה מסידור התפלה בנוסח החדש של כ"יק אדמו"ר, שהוא מדייק על-פי כללי הדקדוק, לא ענו מאומה, והייתי מבקש לטובת הרובים לתת על-ידי מכתב מליצה להיות לי לעדה כי טוב הדבר ללמוד על-פי כללי הדקדוק ולהרגיל את הילדים בקריאה נכונה ואשר ללמדו תני"ך.

הנשיא נשען על זרועותיו כחמשה רגעים ואחר-כך הגביה את ראשו ויפקח את עיניו ויאמר: כן הדבר אשר אמירת פיטי התפלה והמזמורים ובפרט קריאת-שמע ושמונה-עשרה צריכה להיות בזחירות גדולה על-פי חוקי הדקדוק אבל בהנוגע ללימוד חכמת הדקדוק ותורת הלשון צריכים זחירות גדולה, במתיבתא דרקייע ישנם הפלות מיוחדים לכל לימוד ולימוד, ובין שני ההיכלות, היכל חכמת הדקדוק והיכל תורת הלשון ישנו היכל של מגלי פנים בתורה שלא כהלכה. באותו הלימוד שהאדם עוסק ביום, הנה בעלות נשמתו בלילה לשאוב לה חיים מלמעלה – הנשמה עולה להיכל ההוא בלילה ולפעמים מודמן שהיא תועה ותמורת היכל חכמת הדקדוק או היכל תורת הלשון היא נכנסת להיכל מגלי פנים בתורה שלא כהלכה ולכן צריכים להזהר בלימוד חכמת הדקדוק ותורת הלשון.

גהינים פתוחה לו מתחתיו

כשגמר לדבר שוב נשען על זרועותיו כבתחלה. אחר-כך הגביה ראשו ויפקח את עיניו וישאלני, איד אני מפרש לתלמידיו את הפסוק ויחד יצחק חרדה גדולה עד מאד.

הנני מפרש – עניתי – את הכתוב כפירוש הראשון שברש"י שהוא לשון תלימה.

ומדוע – שאלני – איך מפרש לתלמידך כפירוש רש"י בשם המדרש שגיהגמום פתוחה לו מתחתיו?

דעתי – השבתי – שאין להלאות את מוחות התניוקות הרופפים בדברי אגדה בכלל ומה גם בדברים המפחידים כמו גהינים והדומה ועוד יותר כמה שלא יוכל התניוק גם לשער ויקשה לו איך אפשר שהגהינים הגדול והרחב אשר אש מתלקחת בוערה בו תמיד זה יותר מחמשת אלפים חמש מאות חמשים וחמש שנה, יכנס בהדרו של יצחק, ועשו עם אביו ישארו בחיים אף גם כבגדיהם לא יחרד האש.

ומנין לו להמדרש – שאלני עוד – שראה גהינים פתוחה לו מתחתיו? שתקתי ולא עניתי מאומה, כי כמוכן לא יכולתי להשיב, האם הוא מאמר ראשון במאמרי ופתגמי הבאי של המדרש והתלמוד. כשראה שהנני

ספר התולדות עמוד מס 253 (אדמו"ר הזקן) ב גליצ'שטיין, אברהם חנוך (עורך) חודש ע"י תכנת אוצר החכמה

311 ש"פ וזאת, מבר"ח שבט, ה'תשכ"א

בנוגע ללימוד החסידות, פנימיות התורה — הרי גם בתנאי ישנו "חינוך קטן", שבו מכבאר הענין ד'חנוך' לער על פי דרכי?!

ד. וכיאוור הענין: הליכה בסדר והדרגה — שייכת רק בענין שהוא בגודל החתולקות. וכמו בנוגע לכללות ענין השכל, שהוא בגודל החתולקות, ויש בו חלק תחתון יותר וחלק נעלה יותר — אזי צריכים לילך בסדר והדרגה: תחלה מלמדים את הקטן ענינים קלים בהשגת התורה, ולאח"כ — ענינים עמוקים יותר.

אמנם, בנוגע לנקודה שאינה בגדר החתולקות, כמו נקודת החיות שאינה מתחלקת [והרי מוכן שאין זה מצד המיעוט והקטנות עד שאין בה כדי חלוקה, אלא אדרבה: נקודה זו היא אמיתית המרחב, אלא שהיא למעלה מהגבלה ולמעלה מהתחלקות] — לא שייך סדר והדרגה כלל, והרי זה בא' מב' הפנים: או שנותנים לו עצם החיות כמו שהוא, ואם לאו, לא נותנים לו גם חלק ממנו, היינו, שאין זה חיות כלל (גם לא חלק מהחיות), ואדרבה — זהו היפך החיות!

וכן הוא בנוגע להחיות הרוחני שבישראל, שהו"ע הדבקות בה"י אלקים חיים¹⁴:

נתבאר לעיל¹⁵: ענין שם ה"י, שהוא למעלה מהגבלות הטבע לגמרי, דריינג, כפי שהקב"ה הוא יחיד ומיוחד כלי שום הגבלות כלל, "אני ה"י לא שנית¹⁶". וכונה זו — בחי' כלל-גבול — מתקשרת ומתאחדת עם כאו"א מישראל, ע"י בחי' החידה שבו הקשורה עם בחי' יחיד דוקא (למעלה מבחי' אחר, ששייך לו' קצוות דהגבלת העולם, המרומזים בחי' רד', שבעה וקיעים וארץ וד' רוחות העולם, אלא שבהם נמשך הא', אלופו של עולם)¹⁷.

והתשרות זו של כאו"א מישראל עם בחי' אלקות הכלל-גבול מתבטאת בענין האמונה, שגם היא כאופן של כלל-גבול, והיא כענין שלמעלה מהשכל לגמרי.

וכיון שכן, הרי מוכן שלא שייך כזה התחלקות, והרי זה בא' מב' הפנים: או שמלמדים את הילד שהקב"ה הוא יחיד ומיוחד, כלל-גבול,

14 ע"פ ואתחנן ד' ד. וראה אבות דרבי ג. מלאכי ג. נ. ספ"ד. (17) ראה לקי"ש ח"א ע' 11. וש"נ.

15 בהשגחה שבלק"ש הגיל ס"ב.

310 ש"פ וזאת, מבר"ח שבט, ה'תשכ"א

מהטבע¹⁸ והבחנה לזה היא מדת האמת, "מדת אמיתית שלי¹⁹", עבודה שלמעלה משינויים — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"א" ע' 23 ואילך.

*

ג. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם²⁰ אודות מלמד תשבי"ר, שכלמד עם תלמידיו חומש ונ"ך, הנה בהגיעו לסיפורי נסים, ה"י משתדל להסביר את הנסים ולקרבם אל השכל, היינו, להלבישם בטבע, וכאשר ה"י מגיע לענינים כאלו שבשום אופן לא ה"י יכול להלבישם בשכל, ה"י מולג עליהם.

טענתו של המלמד היתה — "חנוך לנער על פי דרכי²¹": הוא טען שילדים קטנים (וכפרט ילדות קטנות), קשה להם לקבל ענינים של הפלאות, ולכן יש ללמדם בסדר והדרגה: תחלה יקבלו את הענינים הטבעיים, ולאח"כ את הנסים המולבישים כדרכי הטבע, ועד שלבסוף יה"י אפשר ללמדם גם עניני הנסים שמצד שם ה"י, נסים שלמעלה מן הטבע לגמרי.

כשהגיעו הדברים לאוני אבין, כ"ק אדמו"ר (מוהרשר"ב) נ"ע — שלל זאת בתכלית (עד כאן סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר).

ולכאורה יכולים לטעון, שטענותיו של המלמד היו צודקות — שהרי בנוגע להענין ד'חנוך' לנער על פי דרכי, מכבאר גם כרמכ"ב²² בארוכה, שתחלה מלמדים את הקטן ע"י שמבטיחים לו מיני מחיקה, ואח"כ מנעלים, כבוד וכי"ב, ועד שסוכ"ס מביאים אותו לירי לימוד תורה לשמה: ואפילו

שהוא מלשון הגבלה, הרי מוכן, שגם הנסים אינם יוצאים מגדר הגבלת הטבע והעולם לגמרי, אלא הם מולבישים כדרכי הטבע. (10) פריש"י עה"פ. — שלכן נקט רש"י ענין זה דוקא, אף שבשם ה"י יש כמה ענינים: מדת החרמים: לשון מהות: ה"י הנה ויהי כאחד: עד לענין שם העצם שאין לו פירוש כלל (כדאימא בפרדס שייט ספ"א).

(11) ראה גם לקי"ש ח"א ע' 91. התועותיות שלשי"י ח"א ע' 192.

(12) פשה"ל משי"י כב. נ. (13) פשה"ל לסנהדרין ר"פ חלק. וראה הלי תשובה פ"י ה"ה.

9) ולמעלה משם שדי"י לא רק להפירוש (תגינה יב. א) "שאוחרתי לעולמי ד"י, שהו"ע חת"י, "שדי באלקותי לכל ברי", שהו"ע הפירוש שלשי"י מלשון שידור המערכות (ראה רמב"ן ובה"י לך לך שם), שהו"ע הנסים — דכיון שפירוש זה נולד באותה תוכה שבה נרמז גם הפירוש תורת מנחם עמוד מס 338 כט (תשכ"א.א) שניאוורסון, מנחם מנדל בן לוי יצחק חודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שבוה נכלל גילוי הנסים דשם הרי"; ואם לא מלמדים אותו באופן כזה — אין פירוש הדבר שנותנים לו דבר חלקי, אלא אין זו אמונה כלל, ואדרבה — ההשתדלות להלכיש כל דבר כטבע היא ענין הפכי כר'.²¹

ה. אמנם, תכלית הכוונה היא להמשיך בעולם גם כה"י יחיד שלמעלה מהעולמות, והיינו, שגם כאשר נמצאים בעולם ומתעסקים בעניני העולם, יהי נרגש שהקב"ה הוא יחיד ומיוחד.

[ועי' משנת"ל¹⁸ שהביטול המוחלט להקב"ה שמצד שם הרי שלמעלה מהעולם צריך להיות נמשך בכל עניני העבודה — לא רק בשעת תפלה שמו"ע, בעמדו "כעבדא קמי מארי"¹⁹, אלא גם בשעת לימוד התורה, שאז מוכרח להשתמש בשכלו, שהרי לימוד התורה צ"ל כהשגה דוקא, וכדאיאת במג"א²⁰ שמי שאינו מבין מה שלומד אינו יכול לברך ברכת התורה; בשעת העסק כל"ט מלאכות ד"עובדין דחול"; וגם בשעה שעוסק במצות — הוהכח תוכיח את עמיתך"²¹, שאז צריך להתלבש בלבושי המתכבד — שאינו נתפס בכל זה, אלא עומד באותו ביטול].

וכן הוא בנוגע לענין האמונה — שהתכלית היא שגם כאשר היילד יגדל ויהי כר-שכל, שתופס את כל הענינים ע"פ שכל, לא תהי אצלו חלישות ח"ו באמונה שלמעלה מהשכל.

והו "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה" — שבהיותו "נער" יש להשריש בו בפנימיות את האמונה כאלקות שלמעלה מהטבע לגמרי, ועי"ז הנה "גם כי יזקין" — כשיהי כר-שכל — "לא יסור ממנה", שלא תהי אצלו חלישות ח"ו באמונה שלמעלה מהשכל.

* * *

ו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה לכן אמור לכני ישראל אני הרי'.

* * *

ז. יום הש"ק זה, מבה"ח שבט, שכולל את כל ימי השבוע שלאחריו, כולל גם את ר"ח שבט, הכולל את כל ימי החודש, יחד עם הנקודה העיקרית שבחודש, שבנוגע אלינו הרי הנקודה העיקרית היא יום העשירי בשבט, יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר²².

18) בהשיחה שבלק"יש הת"ל הערה 10.

19) שבת י"ד, רע"א.

20) או"ח סי" סק"ב. וראה הל' ת"ת שבט תשי"ט כסופה (תו"מ חכ"ד ע' 329).

לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

מסתגרים זאת ממני, הרי אין זה כרוך בודאות שהנני יתרחש גם מחיר. לדוגמא, כשאומרים שכשמבטקים מהקבי"ה, הקבי"ה יכול לעזור גם באופן על-טבעי, והדאי שהקבי"ה עזר לאחד ולשני ולרבים, הרי איש אינו אומר בכך, שהקבי"ה מופרז לענות לתפילה בכל מקרה ובכל מאת האחרים; רק אומרים שישנה אפשרות, וככל שהתפילה יותר לבנית וככל שירבו הזכויות של המבקש, כך גדולה יותר האפשרות.

מתחיל את מכתבו בכך שבעבר ה"י מורה בבית ספר של תנועת הפועלים, כנראה כדי להצדיק, את עמדתו ביחס לאמונה בנסים. אבל אינני סבור שזו הצדקה. שכן מחנכים ומנהלים רבים של בתי ספר של תנועת הפועלים כן מאמינים בנסים, ובמידה המשפיעה על חייהם היום וזמנים. ובודאי מכיר יותר מקורים ממני.

לסיום הנני רואה כחובתי ולזכותי, לגעת בנקודה נוספת בקשר לכתבו שה"י מורה, שזה מוכיח שיש לו כשרון בתחום החינוך וההשפעה. רצוני להדגיש בזה, שכל אדם שהתברך בשרונות מסוימים, באה יחד עם זה גם חובה, הוא מחוייב לנצל את כשרונותיו, ולא רק לעצמו אלא גם לכל הסביבה, במידה המקסימלית. ומשלקחים בחשבון שכל חלקי העולם כרוכים בקשר הדוק וקשורים זה בזה, הרי אי נצול הכשרונות, או שלא במלוא המידה, אין זה "עסקיו הפרטיים" כפי שאומרים כאן, אלא זה מפריע למחלף כל העולם סביבו.

כדרכם של הז"ל הם הכניסו גם את הנ"ל במשפט קצר, כפי שמונח ע"י המורה הגדול הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ג, הלכה ד): צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו זכאי וחצי חייב, וכן כל העולם זכאי וחצי חייב, חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה, עשה מצוה אחת חרי חכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות וגרם לו תשועה ותצלה. בכבוד ובתקוה לבשורות טובות.

אגרות קודש מתורגמות עמוד מס 324 ג שילאורסון, מנחם מנדל בר לוי יצחק חודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

חיצוב

(פרד כב עמוד תצ"ו)

ב"יה, בין המצורים, התישכ"ב
יהפכו לששון ולשמחה
מר משה שי

שולים וברכה!

קבלתי את מכתבו עם המצורף, בו שואל – בקשר לה"ל החינוכית של "מרכז לענייני חינוך" – האם כדאי לחנך וללמד ילדים להאמין בנסים; הוא מבטא את עמדתו השלילית ושואל האם יש לו זכות לבקר את אלו שאינם בדעה אחת עמו בשאלה זו.

מוכרח הנני לומר קודם כל – ותקותי שיסלה לי על כך – שלא עולה בדעתי, שהוא איננו מאמין בנסים, כי אפילו אם היו זמנים, כאשר היתה אפשרות לא להאמין בנסים, הרי בזמנינו, כשיחודי יאמר שאיננו מאמין בלמעלה מהטבע, הרי זו אשלייה בלבד. לא רק יהודים שעברו את מחנות הריכוז ואו נסים בעליל, אלא גם כל אחד שמבין מה התרחש ומה מתרחש, אם רק פוקח את עיניו ואינו מניח לעצמו להיות מושפע מאמונות טפלות, אינו צריך ככל "להאמין" בנסים. הוא רואה אותם גם בעיני בשר.

מכך, המענה על שאלותיו מובן מאליו.

גם אם ביחס למבוגרים, שיש להם גישה והבנה בקורתית, יש ללכת תמיד עם האמת בדיבור ובכתב, הרי שביחס לילדים שיש להם אמון מלא בהורים ובמיוחד במורים, צריך לשמור הרבה יותר על הכלל מדבר שקר תרחק, ומובן שליש אין זכות לבקר מורים ומחנכים על גישה זו, שהרי זה ה"י הורס את האמון של הילד למחנך שלו.

הוא שואל: אם יספרו לילד אודות נס, והנס שהוא ציפה לא יתרחש, האין זה מזיק לילד?

ראשית, לפי האמור, אין זו הצדקה להסתיר את האמת מהילד. שנית, שאלתו ככל אינה מבוססת על קשר לזיכוננו. שכן כאשר מספרים לילד או לתלמיד, אודות נס שהתרחש בעבר או כעת לפני רגע ולא

חיצוב

לתוך... ביחסים: ראה גם המורפודיות תשמ"ז כרך ג עמוד 192, ובסמך בהערות שם.

ש"פ אחרי, מבה"ח אייר

192

להפטרה דאחרון של פסח (עוד היום בנוב):

עוד לפני שקורין את ההפטרה שבה מדובר אודות התחלת התגלותו של מלך המשיח, "ויצא חוטר מגזע ישי גו" (היינו, שזה־עתה יצא ונתגלה כו'), מקדימין לקרוא את ההפטרה שבה מתואר המצב דשלימות ימות המשיח (תקופה הב') — חידוש במעשה בראשית, תחיית המתים!

דוגמא לדבר — דברי המדרש¹¹⁶ "ורוח אלקים מרחפת על פני המים, זה רוחו של מלך המשיח", היינו, שמיד בהתחלת ברה"ע, לפני בריאת אדה"ר (ועאכו"כ לפני מ"ת) — מדגישים כבר אודות מציאותו של מלך המשיח!

[ולהעיר גם מהוראת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹¹⁷ להמלמד של נכדותיו הקטנות — בשמעו שכאשר מספר להם אודות עניני נסים, משתדל לנסות להסביר להם את הדברים ולקרב אל השכל כו' (עד כמה שאפשר), מחשש שמא לא יתקבל הדבר כל כך מצד קטנותן — שההנהגה צריכה להיות באופן הפכי, כלומר, לומר להן את האמת, שנסים אלו אינם ע"פ דרך הטבע כלל, שכן, נוסף על המבואר בספר חסידים¹¹⁸ גודל הזהירות מאמירת דבר שאינו אמיתי בפרט לקטנים כו', הרי מיסודות החינוך של ילדי ישראל, שמלכתחילה צריכים לדעת שישנם ב' אופני הנהגה: הנהנה טבעית, והנהגה נסית שלמעלה מדרך הטבע.

וכמודגש גם בחג הפסח — שמיד בהתחלת "ליל הסדר" עושים כמה שינויים כדי להתמי' את התינוקות שישאלו "מה נשתנה"¹¹⁹, ואז יוכלו לספר להם — "והגדת לבנך"¹²⁰ — אודות הנסים והנפלאות דיציאת מצרים, "ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים"¹²¹, ככל פרטי הענינים שאומרים ב"הגדה" — נסים שלמעלה מדרך הטבע לגמרי].

יט. ובפרטיות יותר:

בסוף הל' מלכים¹²² — כותב הרמב"ם: "המלך המשיח עתיד לעמוד כו'", "וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו", וממשיך לבאר כו"כ פרטים — הן בנוגע למלך המשיח עצמו, והן בנוגע למעמד ומצב העולם בימות המשיח, אשר, כל פרטים אלו אינם סיפור דברים בעלמא, כי אם, הלכה ופס"ד (ככל הענינים שבספר הרמב"ם — אפילו הלכה שאין בה אלא תיבות אחדות בלבד, ועאכו"כ — שני פרקים!), היינו, שיש חיוב להאמין ולחכות (לא רק לכללות

116) ב"ר פ"ב, ד. (117) ראה לקו"ש ח"ט ע' 91 והע' 20. אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ב ע' תשמא. קונטרס אדמו"ר הצ"צ ותנועת ההשכלה ע' 43 ואילך. (118) סימן דש. (119) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תעב. סכ"ג. סל"א. סימן תעג ס"ד-טו. סל"ח. ס"מ. וש"נ. (120) בא יג, ח. (121) נוסח הגש"פ פיסקא ויוציאנו. (122) רפ"א.

בלתי מוגה

עב

פירוש מהר"ו

מדרש רבה קהלת פ"ד [ג, יב]

עין יוסף

מסורת המדרש

נה מדרש תהלים מומור ט' כל פעין.

חידושי הרד"ק

וכשכאו שניהם וברכו את ישראל שרתה שכניה. והו החוט המשולש הקב"ה שהסכים להשרות שכניהו. אמר ר' זעירא משפחות כו'. שוח"ט מזמור ע"ט. דאמר בר קפרא אם לא כו'. (שבת קכ"א).

משנת דרבי אליעזר

טו דהוא מכשכש לבריארתה כו'. ע"י מ"כ ונהפוך הוא שבא עליהם כחול ומכשכש כקול הסירים וע"ש פי' הפסוק.

ליקוטים

טו כי גם במלכותו נולד רש במלכות יצר טוב נולד רשותו של יצר הרע. אציל רשתו ר"ל הרשת שפורש יצה"ר, או רשותו ר"ל כמטלתו (מתתיהו). (מכאן ש"ד לע"פ הגא)

ששם השויו. מעמו מרמזים הוא עמק המלך שמוריע העולם בעולם ממנו כי לא נרע לנו עמק המלך איזה מלך הוא אלא שפי' הוא עמק שבו הוקם אברהם ששם השויו להמליכו בשונו מהמלחמה דאליכ מגיל לקרותו מלך ולא נשיא כבלר. וקצצו ארזים. נראה אורחא דמלתא קאמר כי דרך לעשות כן כשממליכים מלך חדש כרמתיב ביהוא ויקחו איש בנדו וישמו דדרש עמק שעם היות המקום עמק ע"י ארזים ובימה שעשו הגובה להיות שוה למקומות הגבוהים. טוב ילד מסכן וכו'. מפרש קראי כפטיפר ויוסף כדאמר' נב"ד טוב ילד מסכן זה יוסף וחכם שבחכמתו החיה כל העולם ברעב ממלך זקן וכסיל זה פטיפר כמה נסים ראה ומכ"ז לא נזר כי מבית האסורים יצא למלך מבית גיררתו של פרעה יצא מלך שנאמר אני פרעה וכוונת הכתובים לפ"ז זו שחכמתו עומדת ליוסף שמלך ע"כ ואז נפל שדוד פטיפר איובו ו"ש כאן כי גם במלכותו נולד רשותו של פטיפר ולהיות רשותו שפרעה הורידו מנדולתו ולקח נקמת יוסף מכנו על כי שהיה עשוק ורצון או לפי שהיה מערער על גדולת יוסף וכן אמרו במדרש שחזר טוב לאסור שריו בנפשו שרו כתיב זה פטיפר (יפה ענין).

האחד שתלה יוסף ע"י פתרון חלומו שע"י תליית בגתן ותרש ראה למרדכי ישועה לאחר זמן. לאמר עליהם לבניו. ויק"ר פי"ב סוף סי' א' וש"נ. אין אתקשי עלנא מתפסק מעותרא. קושייתך שהקשת ממשפחה פלונית שפסקה מעשרה לא תקשה עוד

כדברי ב"ק. טו מכשכש לבריארתה. פירוש דופק עליהם ומעוררם להנהיגם כמו בין הקוצים ורורש הסורים מלשון סירים וקוצים מדלא כתיב האסורים. במלכות יצר טוב. כשמתגבר עליו היצר טוב אז נעשה היצה"ר רש ונכנע.

מַרְדְּכַי וְאַסְתֵּר, מִן הָאֶחָד שֶׁתֵּלָה יוֹסֵף, שְׁאֵלוּ נַעֲשׂוּ נִסִּים עַל יְדֵיהֶם לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה לֹא נַעֲשׂוּ נִסִּים עַל יְדוֹ, וְהַחֹט הַמְשַׁלֵּשׁ, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַל מִכָּל שֶׁהִפִּיל שׁוֹנֵא דְכֶתִיב (שם ז י) וַיִּתְּלוּ אֶת הַמֶּן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הָכִין לְמַרְדְּכַי וְגו'. אָמַר ר' יֵצְחָק טוֹבָה פְּרָשָׁה שְׁנֵאמְרָה עַל פִּי שְׁנַיִם מִפְּרָשָׁה שְׁנֵאמְרָה בִּיחִיד, בְּשָׁנַיִם שְׁנֵאמְרָה (שמות יב א"ב) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם וְגו', מִפְּרָשָׁה שְׁנֵאמְרָה בִּיחִיד שְׁנֵאמְרָה וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר, וְהַחֹט הַמְשַׁלֵּשׁ, (ויקרא יא א) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אַהֲרֹן לֵאמֹר אֱלֹהִים, לְבָנָיו לְאֱלֵעָזָר וְלֵאִיתָמָר. תָּנִי ר' חֵזִיא לֵאמֹר אֱלֹהִים, לְאֱלֵעָזָר וְלֵאִיתָמָר וְהֵם לֵאמֹר לְכָל יִשְׂרָאֵל. דְּבַר אַחַר, טוֹבִים הַשְּׁנַיִם. זֶה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. מִן הָאֶחָד. זֶה לְעֶצְמוֹ וְזֶה לְעֶצְמוֹ. אֵת מוֹצֵא פֶשַׁע מֹשֶׁה וְכַרְךָ אֵת יִשְׂרָאֵל לֹא שָׂרְתָה שְׂכִינָה עַל יְדוֹ וְכִשְׁבָּאוּ שְׁנֵיהֶם וְכַרְכוּ אֵת יִשְׂרָאֵל מִיַּד שָׂרְתָה שְׂכִינָה עַל יְדֵיהֶם, הֲדָא הוּא דְכֶתִיב (שם ט כג) וַיִּבֶא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֱהֱל מוֹעֵד וַיִּכְרְכוּ אֵת הָעָם, בְּרַכּוּ אֵת יִשְׂרָאֵל וְאַחַר כֵּן וַיֵּרָא כְבוֹד ה' שָׂרְתָה שְׂכִינָה עַל יְדֵיהֶם. אָמַר ר' זְעִירָא מִשְׁפָּחָת וּמִשְׁפָּחָת הֵם, מִשְׁפָּחַת סוֹפְרִים מִעֲמֻדַת סוֹפְרִים, בְּנֵי תוֹרָה מִעֲמֻדַת בְּנֵי תוֹרָה, עֲשִׂירִים מִעֲמֻדַת עֲשִׂירִים. אֲתִיבּוֹן וְהָא זְרַעִית זְרַעִיתָא פְּלוֹנִית דְּמִטָּת וּפְסַקְתָּ. אָמַר לוֹן וְמִי כְּתִיב לֹא לְעוֹלָם יִנְתַּק לֹא בְּמֵהֲרָה יִנְתַּק כְּתִיב, אֵין אֲתַקְשִׁי עַלְנָא מִתְּפַסֵּיק מְעוֹתְרָא, הִינּוּ דְאָמַר בְּר קַפְרָא אִם לֹא הוּא כָּא בְּנֹ, אִם לֹא בְּנֹ כָּא בְּנֹ בְּנֹ.

מזו [ג, יב] טוב ילד מספן וחכם ומלך זקן וכסיל. טוב ילד מספן וחכם. זה יצר טוב, ולמה נקרא שמו ילד, פי אין מזדוג לאדם אלא מפן שלש עשרה שנה ולמעלה, ולמה נקרא שמו מספן, שאין הפל שומעין לו, ולמה נקרא שמו חכם, שהוא מלמד את הבריות לדרך ישרה. ממלך זקן וכסיל. זה יצר הרע, ולמה קורא אותו מלך, שהכל שומעין לו, ולמה קורא אותו זקן, שהוא מזדוג לו מילדותו ועד זקנתו, ולמה קורא אותו כסיל, שהוא מלמד לאדם לדרך רעה. אשר לא ידע להזהר עוד. שאינו יודע כמה צער וכמה יסורין באין עליו והוא אינו נזהר מהם. [ד, יז] פי מבית הסורים יצא למלך. דהוא מכשכש לבריארתה כמן סריאתה. פי גם במלכותו נולד רש. במלכות יצר טוב נולד רשותו של יצר הרע. דבר אחר.

מתנות כהונה

לא שרתה גרמי. והא זרעית. בני משפחה פלונית שמטה ידיהם מן העושר ופסק העושר. אין אתקשי. אם הוא מקשה ורס לננו מתפסק מן העושר. עלנא. ר"ל עלינו כלומר מתגלה על בני מורה ונא"ל ה"ג ה"ג א"ם לא הוא בא בנו. פירוש אם הוא לא נא למדת העוני ינא בנו כו' כמו שדרשו חז"ל בגלגל הדני

זהו גלגל הוא שמחר בעולם. טו ה"ג זה יצר הרע כו' עד קורא אותו מלך. ה"ג לדרך רעה אשר לא ידע להזהר עוד שאינו יודע כמה כו'. ועין מזה לקמן בפסוק עיר קטנה. דהוא מכשכש כו'. נא על הנריות נלט ונכמת מה שכל מן הקוים. כמן ביני סריאתא גרמיין. רשותו. לשון ולרש אין כל.

ר עובדיה מברסגורא

אבות פרק ד

תוספות יום טוב

שנה

הראוי לו להחלל בעשרו. השמח בחלקו: איזהו מבובר. לפי ששלשה דברים טובים הללו שזכרו לעיל שהם התכמה והגבורה והעושר, הווכה בהם הוא נכבד מעלתו צעניי אלהים ואדם, ואף אם הבריות לא יכבדוהו בעצורם, לך חיבר התנא לזה ואמר מי שיש בו המדות הללו והוא נכבד בעצמו מה יעשה ויהיה מוכבד מאחרים, יכבד את הבריות: כי מכבדי אכבד. והדברים קל ותומר, ומה הקדוש צ"ה שהוא מלך הכבוד וכל מה שנרא בעולמו לא נרא אלא לכבודו, מכבד את מכבדיו, קל ותומר לנצר ודס: ובזוי יקצו. למדנו ענוותנותו של הקב"ה. לא אמר ונזוי חקלל.

הר"ב הכי הוא פירושא דקרא טוב ארך אפים הבא מלד הגבורה וכו'. דל"כ אלא פירושא דקרא טוב ארך אפים יותר מגבור הוה קשיא למה שאם הוא ארך אפים מלד רכות טבע אין זה טוב נ"ל: אשריך בעולם הזה. שלא תטעך לבריות. ולעולם השמח בחלקו, שְׁנַאֲמַר (תהלים הבא. דמחוך שהוא נהנה מייגעו קבחה), יִגִיעַ פְּפִיךָ פִּי תֹאכַל אֲשֶׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ. אֲשֶׁרֶיךָ, פְּעוֹלִים הֵזֶה. וְטוֹב לָךְ, לְעוֹלָם הַבָּא. אֵיזְהוּ מִכְבֵּד, הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת, שְׁנַאֲמַר (שמואל א ב), פִּי מִכְבְּדֵי אֲכַבֵּד וּבְזֵי יִקְלֹא: ב בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר, הָיוּ רַץ לְמִצְוֵה קָלְהָי

ציונים
אשריך בעולם הזה
כו. נרכוס ח' ע"ה חולין
מ"ד ע"ב: ב הוי רץ
צמצוה קלה. נמד"ר פ'
נשא פ' י' מס' דל"ז
פ"ב:

שינויי נוסחאות
לעולם הבא. נכ"ק
בעולם.

חידושי הגר"א
פ"ד ב הוי רץ צמצוה
קלה כו. נירושלמי פ"א
דפאה אורח מייס פן מפלג
נעו מעגלותיה לא מדע
טלגל הקב"ה מתן שכן
של עושי מלוא כד שיהיו
עושי צלמונה ושם כתיב
מלל משמר נעור לך כי
ממנו טולאות מייס מלל
מ"ש (שיש) לך צמורה
השמר שאין אתה יודע
מאיה מהן יולא לך מייס
השוא = הכתוב מלוא
קלה שנקלות לממורה
שצמחורות קלה שנקלות
זה שלות הקן ומלוא
תמורה שצמחורות זה כבוד
אז ואם ובשמיהן כתיב
והארכת ימים ובספרי פי
ראה כל הדבר אשר אנכי
מלוא וגו' שמהא חביבה
עלך מלוא קלה כצמחורה
ושם לממור את כל המלוא
וגו' שמהא כו' ושם לשמור
ולעשות את כל המלוא
שמהא כו'. וכמ"ש (דברים
ד) אז יבדיל משה וגו'
ואמרו מכות (י' ע"ה) יודע
היה משה שאין קולעות
כו' ראה כמה רץ על חזי
מלוא שלא הגיע זמנה.

פירוש המשניות להרמב"ם

מקלט עד שיובדלו השלש האחרות שבא"י אמרו [מכות י'
יודע היה משה רבינו ע"ה שאין שלש ערים שבעבר
הירדן קולטות עד שיובדלו השלש שבא"י שנאמר שש
ערי מקלט תהיינה ואמנם הבדיל אלו מפני שאמר הרואיל
ובאה מצוה לידי אקיימנה ואם כיצא בזה במשה רבינו

מלאכת שלמה

אמר ונזוי יקלו מעצמן ע"כ. ובה נבוא אל הענין כי אחר שמפסוק
ונזוי יקלו נלמד כי גדול כבוד הדיק לפניו ית"ש מכבוד עצמו הנה
מוה ראה לו האמור כי המכבד את הבריות שהוא את הדיקים
ודאי יכבדוהו ית"ש יותר מהמכבד את עצמו וא"כ צאמרו שמכבדו
יכבד כ"ש שיכבד את מכבד הדיקים שידוע שלא אמר המכבד את
הבריות רק על מכבד את הדיק ולא את אשר לא נאה לו כבוד
ולפי זה יתיישב מה שהביא התנא סוף הכתוב ונזוי יקלו שיראה
דברי מותר אך כיון אל הנדרש כבר כמו שכתבנו כלומר מי
הכריחו לומר שאת המכבד את הדיק יכבד הקב"ה הלא הוא
אומרו ונזוי יקלו כי משם הוא הקל ותומר כמדובר. ובתנאומא פ'
בראשית אמרו חז"ל כי מכבד אכבד המכבד בני תורה והוא מעין
מאמריו והוא שהוקשה למו כי כמה מכבדים את ה' ויזר להם
בעה"ו כי זו היא קושית לדיק ורע לו לזה אמר המכבד בני תורה
כי ברית כרותה היא שיעטיב לו ויכבד בודאי מאתו ית' הוה אחיה
מכובד שהוא בודאי מכבד את הבריות ע"כ. ב בן
שזאי כו'. ע' צפ"י משנה זו צפ"י אמור ד' ק"ג.ג בדרשיומי של הרב

ב בן עזאי אומר הוי רץ צמצוה קלה כבחהמורה. כבר
ביארנו פירוש זה המאמר בפרק י' מסנהדרין וכבר העירו
חכמים ע"ה על חדות נפלא בתורה יש בו זרוז על מעשה
המצות והוא אמרו אז יבדיל משה שלש ערים בעבר
הירדן וגו' וידוע שאינן מועילות שלא יהיה בהן דין ערי

בחימ פ"ד. ועיין במ"ש לעיל רפ"ק צסס הרב ר' משה אלשיך
ז"ל וצפ"י אמור דף קצ"א קצ"ב האריך הרבה צפ"י כל משנתנו
ובסוף דבריו כתוב ואומרו אחיה מכובד וכו' כלומר אל תחשוב
למכובד אשר יכבדוהו הבריות בעצור עשירו אך אחיה מכובד המכבד
את הבריות שהוא מדה טובה שהוא קנין בעצמות האדם ולא אושר
מלוי כולמו וכן בעשיר אמר השמח בחלקו שהוא קנין בעצמו ולא
חלה ברבוי הממון שהוא דבר חוץ ממנו ודבר האבד וגם מפני
שמרבה נכסים מרבה דלגה ואין יקרא אושר וגם דעתו שלא יקרא
מכובד המקבל כבוד מבני אדם כי אם ממלך הכבוד ית"ש והביא
רביה מפסוק כי מכבדי אכבד אע"פ שלא ידבר רק במכבד את
המקום אך הוא מקל ותומר והוא כאשר נשים לב אל הביאו סוף
פסוק ונזוי יקלו לנלי לורך אך הוא מאמרם בספר הויהר חס
הקב"ה על כבוד הדיק משל כבוד עצמו כי הנה ירבעם היה
מקטיר על המונח לע"ז ולא נפשו ה' ובשלות ידו לחפוש נבניא מיד
ותינש ידו וכן ארז"ל צ"ב"ר החמיר הקב"ה בכבוד הדיק מנכבדו
שעל כבוד לדיק אמר ומקללך אלוה שהוא בקום עשה וכבודו עצמו
[אוצר החכמה]

הג' וחי' הרש"ש
פ"ד ב משנה הוי רץ
צמצוה גדרת מצוה.
למלואה חיפוק ליה משום
מלוא זו גופה וכלעיל
רפ"ב. ונראה דכאן יכוון
דלפי מלוא שאין מחויב
לרץ אחריה כמו שאמרו
בחולין (קלט ב') גבי
שילוח הקן יכול יחזור
בהרים כו' (רמז לדבר
דסס בסוף המסכת
קוראה מלוא קלה) וכן
מלוא נזיית שאינו מחויב
ללבוש עליה כד ד' כפופת
כדי להמחיש בה אשמעינן
דלמ"מ ישמול וירוח אחריה
כדי לקיימה, ע"י צפ"י
הרמב"ם מה שהביא
דוגמא ליה ממשנה רביע.

תפארת ישראל י כ י נ

הס מציטים על כל חנועותיו ועל דברי, למען לשפוט עלי ועל
מדותי, תבע גם עיני עליהם, אחיה פרטוף פניס יעשה עלי, למען
אדע לתקון את אשר חסר בי עדיין. אולם בקמים עלי מרעים
מרעמים בגידופיהם, לא אענה אותם, אכל רק תשמענה אוני
יפה לקול אלה המלמדים הגדולים. ועי"ז לדיק כחמיר יפרח,
הפירות שלא גבלו בי עדיין, מעליא ריזא לאילנא, והיה דברי אלה
המקניטים כגשם נדבות עלי, ויץ נפש יצין ופרחים חדשים לכוון
דרכי, ויגמול שקדי ממות יקרות, וכאזר בלבונו יסגה.

השיג התכלית. אבל אחיה שאינו מסתפק במה שהשיג, לא השיג תכליתו, וגם לא ישיגו לעולם, וישאר תמיד עני. דהרי מתיגע לתכלית שלא
ישיגו: וזו הרי גם הנגזר והגזון אוכלים יגיע כפם, ואין אמר אשריך וטוב לך. אע"כ ה"ק. אם יגיע כפיך הוא רק למען תאכל, ולא למען
לאסוף הון, או אשריך וט"ל, אשריך בעה"ו וכו': ש המסתפק במוטע, הוא בלב שמה תמיד מוגלת, נמלא שאשכרו צע"ז. אמנם גם
צע"כ טוב לו עי"ז, שעי"י שסתפק במוטע, אינו עובר על לא תחמוד, ואינו גונב, ואינו גזל, ואינו מרמה, ואינו עובר על שאר מצוות ה'
כדי להרוויח באיסור, משום שירא מעונש עה"כ: י חה בדרך הטבע, כסבה ומסובב. דמדמכבד לכל אדם, יאחזוהו ויכבדוהו גם הם. אבל
גם דרך שר מהקב"ה, דשציל שיכבד אפילו לכל שפל, ודאי עושה כן מפני כי יתשוב כי ינלם חלקים עשה ה' את האדם, וזמר אלהיו על
ראשו. לכן יכבד הקב"ה שיכבדוהו הכל ג"כ, וגר אלהים אשר בקרבו המאיר לעולם כולו בכבודו, יהיה מנדיק כצבוקה צהירה מאירה יותר
מאשר יקווה מנובעו: יא א"ל להביא רביה שהיה המכובד כבוד מכל אדם בדרך הטבע, דה פשוט. אבל מייחי רביה שגם הקב"ה יתן לו
כבוד בדרך שבר, דהרי אמר הקב"ה כי מכבדי אכבד, ר"ל אוסיף להנדיק כבודם יותר מהראוי לפי דרך הטבע. אבל בחי, דהיינו המבזים
הבריות ואינן חוששין לכבוד האומן שעשאן אשר חוחמו על פניהם [במעמית ד"כ ע"ב] אינו לרץ לבוחס, דממילא יקלו, כי די להם קיקלון
ידהו. שהמבזה הבריות חושב שכשישפיל כל אדם, עי"ז יגדיל כבודו כמגדל יסיד תלול בעולם. אבל טועה מאל, דהוא רק עם פה א' חזל
הכל, אבל מקולות מים רבים ישמקוהו הם, המריש יחרישוהו בכמה קולו קולות בעולם, המרעמים פניו בפניו ושלל צפניו, ותחת זולתם
חלוטוהו גם אחוץ שלא זול, וישו עמלו בראשו: יב ר"ל שקלה לקיימה, ולפיכך אינן ממירא שתשמע מידך, אפי"ה מרוך לקיימה צוריות

ציונים

שמצוה גורת מצוה. ספרי פרשת שלח פסקא ק"ג ד"ר פ' תלפ פ"ו מתומא ויקהל סימן א' ויקהל סימן ו' תלפ סימן א': ששכר מצוה מצוה. פנה דני אליהו רנה פרק ט"ו:

שינויי נוסחאות

ב (בבבמורה). כ"ג בבמורה. כ"כ"ק ובמח"ו ובבב"ר"ג ליתא וע"י ח"י"ט. ובגמדר"ג רנה (פ"י א"ח ט) שך אמרו חכמים הרחק מחטא הקל שמה יבאך לדי תמור הי רך למנוה קלה עבירה לממורה וע"י רש"י. ד מאד מאד הוי שפ"ר רוח. פ"י ח"י"ט. כ"כ"ק ליתא בטעות (מאד מאד כ"י ר"י ב"ב אומר).

חידושי הגר"א

ובורה כ"י. כ"מ"ש (מסל ד) מכל משמר נזר וגו' כי ממנו וגו'. שמצוה כ"י. שנאמר אם בחקוקי מלכו וגו' אם לא שמעו וגו'. ועבירה גורת כ"י. ספרי פרשה ראה כי יהיה איש שונא לרעהו וארכי לו. מכלן אמרו עבר אדם על עבירה קלה סופו לעבור על עבירה ממורה עבר על מצוה ושהנה לרעך כמון וגו' ח"ש ויזכר מן העבירה. ששכר מצוה כ"י. כ"מ"ש כפ"ק דכ"ג (פ"י ט) מאי דמבי רודף דקה וגו' הקב"ה ממלא לו ט'. ושכר כ"י. כ"מ"ש (יחזקאל ג') ונחמי מבטול לפניו וגו'. ד מאד כ"י. כ"מ"ש (ימיה י"ג) שמעו זאת והאזינו ואל נבזהו. (דברים ט') ורם לנבך ושכחת וגו' (ס"י י"ו) לנבלי רוס לבנו והרבה כיוצא ועיין כ"פ דקטועה (ה פ"ה).

זרע יצחק

ב משנה ששכר מצוה מצוה. כחג הרי"ב פ"א שכל מה שאדם מתענג בעשיית המצוה נחשב לו למנוה כפ"ע פ"ב ובה יחא קושיית העולם על הא דק"ל שזכר מצוה הנאי עלמא ליבא, והא כתיב שכר מצוה כמו אם בחקוקי וגו'. ו"ל דעל המנוה גופה ליבא שכר, אבל בעד עשיית המצוה כנ"ל איבא שכר בה"ע. והי"ל כותה הפסוק נתן חן ואל ירע לנבך וגו' כי בגלל הדבר אחד יצחק כי אלהיך, ולבארה חיתת כי אין לו דיבור ולפי הי"ל הי"פ ואל ירע לנבך רק תעשה בשמחה, כי בגלל הדבר הזה שמעשה בשמחה יצחק ה' אלהיך, אבל שכר מצוה בה"ע ליהא. וכן מ"ש שכר עבירה עבירה, נמי פ"י הרי"ב הכי. ח"ש כמדרש מטא מטאה ירושלים מטאה ככפליים, וק"ת קשה מאי מטאה ככפליים, אלא הי"פ דהוי שמעיה בעשיית העבירה ומתכוונת להמירד את קונם, ואלו העבירה והשמחה נחשב ל"י עבירות. ח"ש מטא ככפליים, וע"כ לקו ככפליים.

לא זכר ליד גול ונחל שני עולמות. רש"י: ב בבבמורה. ל"ג לה כספרים אחרים. וספרים דגרסי נשתבשו מריש פ"ב דחנן החסם היו זהיר במצוה קלה כבמורה ואי גרסינן ליה נרץ להיות כלמורה ובמסכת אבות שבחה ליד מארך ישראל נמחק מלת כבמורה: מן העבירה.

(כְּבַחְמוּרָה), ובוֹרַח מִן הַעֲבֵרָה י.

שְׂמִצּוֹה גּוֹרַחַת מִצְוֵה י, וְעֵבֶרָה גּוֹרַחַת עֲבֵרָה י. וְשִׁכַר מִצְוֵה, מִצְוֵה. וְשִׁכַר עֲבֵרָה, עֲבֵרָה י: ג הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֵל תְּהִי כֹז לְכָל אָדָם י, וְאֵל תְּהִי מִפְּלִיג"י לְכָל דְּבָרִיט, שְׁאִין לָךְ אָדָם שְׁאִין לוֹ שְׁעָה י וְאִין לָךְ דְּבָר שְׁאִין לוֹ מְקוֹם י: ד רַבִּי לְיִטָּס אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֵר, מָאד

אלא יקלו מעצמם, וכנצוד הצדיקים הקפיד יותר, שנאמר (בראשית יב) ומקלנך אחור: ב שמצוה גורת מצוה. כך מנהגו של עולם, העושה מצוה אחת נוח לו לעשות אחרות. והמתחיל בעצירות קשה לפרוש מהם. ועוד, ששכר מצוה מצוה, שמן השמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת כדי לחת לו שכר על שתייהן. וכן שכר עבירה וכו'. פירוש אחר, ששכר מצוה מצוה, שכל מה שאדם משמח ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למנוה בפני עצמה, ונוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה: ושכר עבירה עבירה, והשכר וההנאה שמגעת לו לאדם בעשיית העבירה נחשב לו השכר וההנאה שמקבל בעשייתה: ג א"ל תהי בז

לומר מה יוכל פלוני להזיק לי: וא"ל תהי מפליג. מרחיק לכל דבר שיש לחוש עליו, אל תאמר רחוק הוא שיהיה ואין לדאוג ממנו: ד מאד מאד הוי שפ"ר רוח. אע"פ שבשאר מדות הדרך האמצעית היא

פירוש המשניות להרמב"ם

בפרקים הקודמים שהעונה היא ממעלות המדות והיא ממוצעת בין הגאווה ושפלות הרוח ואין לה שם אחר רק ענוה. ולגאווה יש שמות רבים בלשון עברי גבה לב עינים רמות וגאה ורם ומשמות החכמים ז"ל רוח גבוה וגסות הרוח ומתנאה.

ע"ה משיג האמתות שלם שבשלמים נכסף להוסיף חצי מצות עשה על כל מעלתו ושלמותו אין צריך לומר שיעשו מי שנצטרעה נפשם והחזיקו צרעתם וקדמה: ג ואמר שאי אפשר שלא יהא לכל אדם עת שיוכל להזיק בו או להועיל ואפילו בדבר מועט: ד כבר ביארנו וזכרנו

מלאכת שלמה

ר' משה אלשיך ז"ל. ג הוא היה אומר א"ל תהי בו רב"ל אדם. משמע אפי' קטן ועל דרך שאמרו ח"ל על תלמיד קטן או עו"ג קטן דמלכותיהו כתר אודייהו קיימא. ואפשר שהוא מוסיף אפי' שאינו תלמיד כך נלע"ד. ד ר' ל"מים. בלא וי"ו הגיהו הרי"ר יהוסף

תפארת ישראל

פוחתין לו (וימא דל"ח א'). אי"ג דה"ק דהשכר שירבו לך עביר שמעשה מצוה קלה בשמחה, גם זהו מצוה, כי רק למישה שלחן הקב"ה לארץ שירצה שכרך בעה"ו ובעוה"ב וכמ"ש ראה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה וכו': י"א אפילו לכסיל ולבער, ומשולל מכל דעת ואפילו אשר הוא רשע למוות, מרחם על קלקולם ולא תבוס, כי לא אוחס רק צוראם מחרף, ואם כי ממך נעלם טעם הוויחא, חלקים הנין דרני, וכל פעל ד' למענהו וגם רשע ליום רעה (משלי ט"ו פ"ד): י"ח מרחיק: י"ח אפילו דבר מאוה ושנאי מכלאי ומלערי, מויק וארסי, כוונתו יחושא נחשי ועקריסי, לא מרחיקם דעתך מנורן העולם. ודי לך לדע כי ד' בראש, ורק לטובת העולם נבראו: ב אף שעשוי לא מראה זו נורך כלל בעולם, מדהוא משולל מכל דעת ולא עוד אלא שמראהו ג"כ דומק עבדי ה' ורודפם, והוא כשחפת בעולם. עכ"פ דע, שלא לחנם הניחו הקב"ה בחיים עדיין, על כרחך שיש בו עכשיו נורך העולם ממך, או שיבוא שעה שיהיה נורך בו, ומי יודע מהו הטוב שיחגלגל על ידו, ואל דעות ה': ב"א בראש שהוא צעל בחירה ומשמנה כל שעה, נקט מנא שעה. משא"כ בשאר דברים נקט מלת מקום ויר"ל מעולם לא ברא הקב"ה דבר לנבליה, ואם לא נעטרך לו במקום זה, יש בו נורך במקום אחר. ואפילו זכובים יחושא ושאר דברים ארסיים, נכריים הם, שזכחטתם מעכביס עפוש האיר, ולכן במקומות החמים שהעפוש שם מצוי, ג"כ מרובים אלה טפי. וגם נכריים הם לכה רפואות, ובקאמרין כש"ס (שם ע"י ט'). ועל זה אמר הכתוב כל פעל ה' למענהו, וגם רשע, בראו ה' ליום רעה שימתיק אותו. או ליום רעה של עצמו, שכשיראו בני עולם עונשו, ייראו את ה' וי"א דה"ק אל תהי זו לכל אדם, לומר זה לא יוכל להרע או להטיב לי ואיני

ושמחה. אולם קלות שזכר התנא במעשה אפשר ד' פנים, א) שהמעשה בעצמה א"ל לה סגוף הגוף, דהיא צעמיה קלה לעשותה. ב) שהיא קשה בעצמה אבל ממורגל זה כחפלה שבכל יום נגד חפלה ר"ה וי"כ. ג) מצוה שגם השכל יכריחו לעשותה כבידוד א"ל, ומפני שיבה פקוס דכמה הרפתקאי דעדו עליה. ד) מצוה שיש בה הנאת הגוף, כאכילה בשבת וכדומה, וכ"כ מצוה שמתכבד בה כטולת ותפילין ולולב ואמרוג נאה, שמתוך כל אלה קלים לעשותן. אולם לפ"ו והירות שזכר חנא, אינה לעשות המעשה. דהצרכי מדיחא קלה ודחאי יעשנה. אלא יהיה אהיר לקדש שוונתו שמוזה כי כן ז"ל, לא משום וכו', דלמות נכרות כוונה, וזה לבד יושג השלמה לנפשו. אולם רך וצורה שזכר החנא, היינו משום דמורגל שכשיתליט האדם לעשות מצוה, יתנגדו לנגדו שטנה כדי לנכותו, ובעבירה להיפוך. וע"י נתפלה והקשר שטן מלפניו כשנראה לעשות מצוה, ומאחיריו בעבירה: ג' אף שאין יצרך דוחקן או רודפן נוראבי נקט צורה ולא טס. דצורת הוא למרחוק למקום שלא יראה אריבו. משא"כ יוסא און הכוונה להקטר מאיבו, רק להשטת מחמת ידו, ולכן ברת משה מפרעה ונס מלפני הנחש. דו"ק: י"ד שכשחמורגל נפשו להיות זריז במצוה ה', או גם כשידמתן לך חמורה ממנה, חודר ג"כ לעשותה: טו דקך הוא דרכו של ית"ר, כחפלה מפתחו לקלות, ואח"כ לתמורות [כפונה י"ג א']: טז ר"ל לא לבד דהכי אורחא, אלא גם משמים יסבדו לו קך, דזה א' משכרי המצוה, בדבשה מצוה אחת קטנה בשמחה לכבוד ה', יגלגלו לו לעשות מצוה גדולה מהראשונה. וכ"כ תהיה אחד מנושאים היומר חמורים לחוטא, שיטנו לו מקום לטעות ולחטוא יותר, שכשיטמא עצמו מעט ממחאין אותו הרבה, דהבא לטור מסייעין לו והבא לטמא

משניות זכר חנוך עמוד מס 360 ח (נויקין ב) משנה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מדרש

פרשת תולדות

תנחומא

פו

אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעֵ אֶל בְּלִעָם וְגו' (דברים כ"ג). לְפִיכֹךְ כְּתִיב, מִי זֶה אָמַר וַתְּהִי, ה' לֹא צָוָה. הוּא, כָּל כְּלֵי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח. אֲדַרְיָאנוֹס אָמַר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, גְּדוּלָה הַכְּבִשָּׁה הָעוֹמֶדֶת בֵּין שְׁבָעִים זָאֲבִים. אָמַר לוֹ, גְּדוּל הוּא הָרוּעָה שְׁמַצִּילָה וְשׁוֹמְרָה וְשׁוֹבְרָן לְפָנֶיהָ. הוּא, כָּל כְּלֵי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח.

(ו) אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵין לִךְ דּוֹר שְׂאִין בוֹ לִיצְנִין. בְּשַׁעָה שְׁגִזּוּ נָבֵל אֶת צֶאֱנוּ, שְׁלַח דָּוִד אֶת נַעֲרָיו אֶצְלוֹ לוֹמַר, תָּנֶה נָא אֶת אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לְעַבְדֶּיךָ וּלְבָנֶיךָ לְדָוִד (שמואל א' כ"ה). הַשִּׁיבָם נָבֵל, מִי דָוִד וּמִי בֶן יִשְׂי הַיּוֹם רַבּוּ עַבְדִּים הַמְתַּפְּרָצִים אִישׁ מִפְּנֵי אֲדָנָיו, וְלִקְחָתִי אֶת לַחְמִי וְאֶת מִימִי וְאֶת טִבְחָתִי אֲשֶׁר טִבְחָתִי לְגִזְזִי וְנִתְתִּי לְאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יַדְעָתִי אִי מִזֶּה הֵמָּה (שם). מִיָּד חֲזָרוּ אֶצְל דָּוִד וְסִפְרוּ לוֹ דְּבָרֵי נָבֵל. עָמַד דָּוִד וְזִין עֲצָמוּ וְכָל גְּבוּרָיו לִילֵךְ אֶל נָבֵל לְהַשְׁחִיתוֹ. וְלֹאֲבִיגִיל אֲשֶׁת נָבֵל הִגִּיד נַעַר אֶחָד מֵהַנְּעָרִים לְאִמֵּר הִנֵּה שְׁלַח דָּוִד מִלְּאָכִים מִהַמְדַּבֵּר לְכַרְךָ אֶת אֲדָנָיו וַיַּעַט בָּהֶם (שם). כְּשִׁשְׁמָעָה כָּךְ, הִתְקִינָה הַדּוֹרוֹן וְהִלְכָה אֶל דָּוִד, שְׁנָאֵמַר, וַתִּמְהַר אֲבִיגִיל וַתִּקַּח מֵאֲתִים לָחֶם וּשְׁנַיִם נֶבֶלִי יִין וְחֶמֶשׁ צֶאֱן

עֲשׂוּיּוֹת וְחֶמֶשׁ סָאִים קָלִי וּמָאָה צְמִקִּים וּמֵאֲתִים דְּבָלִים וַתִּשֵּׂם עַל הַחֲמָרִים, וַתֹּאמֶר לְנַעֲרֶיהָ עֲבְרוּ לְפָנַי הִנְנִי אַחֲרֵיכֶם בָּאָה וְלֹאֲיִשָּׁה נָבֵל לֹא הִגִּידָה (שם) כָּל אוֹתוֹ הָעֲנָן. וְכְתִיב, וַיְהִי כַּעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים וַיִּגַּף ה' אֶת נָבֵל וַיָּמָת (שם). מִיָּד, וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיַּדְבֵּר בְּאַבִּיגִיל לְקַחְתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה (שם). וְלֹאֲחֵר שֶׁהִבִּיאָה פֶּרֶשׁ דָּוִד מִמָּנָה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, כְּדִי לִידַע אִם הִיָּתָה מְעַבְּרַת מִן נָבֵל וְאִם לֹא. לְאַחֵר שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים בָּא עָלֶיהָ וְנִתְעַבְּרָה הַיָּמָנוּ. וְהָיוּ לִיצְנֵי הַדּוֹר מְלִיצִים וְאוֹמְרִים, מִן נָבֵל הִיא מְעַבְּרַת. מָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, צָוָה הַמְּלֶאךָ הַמְּמַנֶּה עַל יִצְרֵת הַנּוֹלָד וְעַל צוּרְתוֹ וְאָמַר לוֹ, לִךְ וְצַר אוֹתוֹ בְּדַמּוֹת דָּוִד אָבִיו, כְּדִי שְׁיַעֲיֵדוּ הַכֹּל שֶׁדָּוִד הוּא אָבִיו. מִנִּין. שְׁכֵן כְּתִיב, וַיְהִי כְּכוֹרֹו אֲמָנוֹן לְאַחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִית וּמִשְׁנֵהוּ כְּלָאֵב לְאַבִּיגִיל אֲשֶׁת נָבֵל הַפְּרָמְלִי (שמואל ב' ג'). מָה תִּלְמוּד לּוֹמַר כְּלָאֵב. שְׁהָיָה כְּלוֹ אָב, שְׁכָל הָרוּאָהוּ אוֹמַר, דָּוִד אָבִיו שֶׁל זֶה. וְכֵן אַבְרָהָם הָיָה דוֹמָה לְיִצְחָק, וְלֹא הָיוּ מִפְּרִין הַבְּרִיּוֹת בֵּין אָב לְבֶן, עַד שֶׁבִקֵּשׁ אַבְרָהָם וְאָמַר, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הַפֶּרֶשׁ בֵּין אָב לְבֶן. וְהַפְּרִישׁ בֵּינֵיהֶם הַזְקָנָה. לְכֹךְ נֶאֱמַר, וְאַבְרָהָם זָקֵן. וְלְכֹךְ כְּתִיב, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.

הבירורים יאיר בחינת גילוי אור א"ס בכללות העולם וכנ"ל בענין אחד חרוב כמו"כ עכשיו ע"י הצדקה מברר ומזדכך חלקו בעולם וכמ"ש גם את העולם נתן בלבם כו'. והגם דכל המצות הם בירורים הגשמיות ולזאת נתלכשו בדברים גשמיים כו' אך בזאת יתרון מעלת הצדקה שהוא בירור כללות נפש החיונית גשמיים כו' בשאר כל המצות. וכמ"ש בסש"ב פל"ז. עוד זאת שהיא בל"ג. דכל מצוה יש לה גבול ומדה, ואף הידור מצוה רק עד שלישי, ומצות הצדקה אין לה שיעור. וכמ"ש בשו"ע יו"ד ר"ס רמ"ט. שיעור נתינתה כפי צורך העניים בל"ג, וא"כ ה"ז כמו מצות התשובה שענינה בחילא יתיר למעלה מכחות המוגבלים, ועי"ז מזכך ומברר נפשו והם בירורים של הקליפות וסט"א שלא יהי' מסך מסתיר על אור הוי' וקדושתו, ויומשך בחינת גילוי אור א"ס הבל"ג למעלה להיות נושא עון כו', ויאיר למטה בנפשו ובחלקו בעולם. וכ"ז ע"י התשובה בחילא יתיר בל"ג שע"ז מסיר המסכים המסתירים כו'. וכש"כ כאשר בא לתשובה מאה"ר מעומקא דליבא עד שזדונות נעשים כזכיות והוא שהרע עצמו נהפך לטוב כו' וכמ"ש במ"א. וכמו"כ יובן במצות הצדקה החשובה שהוא כח בל"ג, מסיר המסכים המבדילים ומעורר בחינת עצמות אור א"ס כו'. וגם עיקרה היא להשפיע לזולתו, דלית לי' מגרמי' כלום, וכמ"ש בהרמ"ז זהר ח"ג דקי"ג ע"ב. ולזאת במצות הצדקה שהוא בירור כללות נפש החיונית, וכמו"כ מזכך חלקו בעולם כנ"ל ובל"ג כו', עי"ז מעורר למעלה בחינת אור א"ס הבב"ג, והו"ע שם הוי' דלעילא שיומשך בשם הוי' דלתתא עד שיאיר למטה כו' ג"כ וכנ"ל בענין המן שנתפס בגשם ומ"מ לא הי' גשמי כ"א השפעה רוחני' כו' ועד"ז יוכל להיות גם עכשיו שנמשך לו פרנסתו בדרך נס שלא בהדרגה כו'. וכאשר שמעתי מכ"ק אאמ"ר זצוקללה"ה נ"ע זי"ע שגם העולם ניזון ממנו כי כאו"א אינו מרויח לפ"ע ההוצאה לפי חשבון אף בהגדולים ורק ניזונים ממנו כו' ולפי רוב המעשה במצות הצדקה נמשך בחינת ריבוי השפע הטוב מלמעלה למטה כו'.

וזהו ענין טוב לשמים וטוב לבריות, שמים הוא בחינת שם מים, בחינת חכמה שהוא כללות עולם האצילות וכמו שכתוב במ"א. וטוב לשמים היינו ההמשכה בשמים, והוא שנמשך שם הוי' דלעילא שלמעלה מאצילות בשם הוי' דאצילות. וטוב לבריות הוא ההמשכה מאצילות לבריאה כו', וזהו שע"י הצדקה דוקא אדם אוכל פירותיהן בעוה"ז שמחבר ב' שמות הוי' ונמשך הפירות מבחינת שם הוי' דלעילא עד שנמשך למטה מטה כו'. ועפ"י הנ"ל יובן שיום השלישי שהוכפל בו כי 'טוב הוא יוהכ"פ. דהנה כתיב והי' הוי' לי לאלקים, ואי' במ"ח דז"א בעליתו לגבי עתיקא כאלקים יחשב דעכשיו נמשך ההמשכה מבחינת שם הוי' דלתתא ע"י שם אלקים שהוא בחינת מגן ונרתק, אמנם לע"ל יומשך בחינת שם הוי' דלעילא ויאיר ע"י שם הוי' דלתתא ויומשך בגילוי למטה בלי שום לבוש המעלים. וזהו ענין שאומרים ז"פ הוי' הוא האלקים, וכמ"ש בלקו"ת בהביאור לד"ה שובה והוא ע"י התשובה בחילא יתיר שע"ז ממשיכים חיבור ב' היות. וכמו"כ ע"י כו' כנ"ל באורך. ולכן מזה דוקא אדם

ואיתא במ"ח : סוף מס' יומא.

עין יוסף מדרש רבה סדר לך לך פמ"ב [יד, א] עין יוסף

תכג

מסורת המדרש

עג עין מועד קטן דף כ"ז. עד עין כ"ז דף ט"ו ונמוספות סס. עה געין דף פ"ח. סנהדרין דף ל"ח. סדע"ר פ' כ"ה. ספרי האזינו פסקא סכ"ח. ילקוט מלכים ב' רמז רמ"ט. מנחמה נח סימן ג'. ירושלמי גרס פ"ו ה"ט. עו ויק"ר פ' י"א. נמד"ר פרק י"ג סימן ה'. רז"ר פשה א'. פסיקתא דאסתר"ר פ' י"א. פסיקתא רבתי פ' ה' ופ' ז'. מנחמה שמיני סימן ע'.

ענף יוסף

פמ"ב ג [ד] אתא ר' שמואל בר נחמן ועבר פלגא כו'. שמלת יהי מורה על העתיד. אות ו"ו מהפכו לעבר ומלת היה מורה על העבר. אות ו"ו מהפכו אל העתיד. והנה יחייב השכל שלא ידאג האדם ויעצב על דברים הקנינים כמו העושר אם לא נקנה לו מימיו. אפס ידאג לבבו בהעדר קנינו. לכן כל מקום שנאמר והי הוא המורה שנתפרך עליו עולמו דברים הראים לו להיות שנעדרו ממנו והם בגדר שעברו הוא לשון צער. אבל והי מורה על הקנינים שראים להיות בגדר העבר ונעדרים ממנו. אפס יהו להפך ונעשה לו קנינו בגדר ההנהגה ועתיד להיות לו. הוא לשון שמחה כי היא השמחה ההחלטי כמ"ש חז"ל אלו שנותני של אדם שמתחפין מרעה לטובה (הגרא"א).

אמרי יושר

אין שמחה ביוצא בה. דכתיב ויהי ערב ויהי בקר וכתיב כיום הח' אתא ר"ש בר נחמני ועבר פלגא וחלק בין יהי להיות כי הויה אחריותו אותיות השם כסדרו אבל יהי הוא בהיפך האותיות. והכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום ב'. הוא הדין דהוה מצי לתרוצי כדלעיל שהם עתידים להתבלות אלא נקט שאפילו בזמן עמידתן אינן שלמים א"נ דרשעים לבד נחשבו לנרעון המלות אבל בשאר נמצאות אין זה פלא בהם כי הויים ונפסדים הם.

באור מהרי"פ

ג פרסטגמא. רב"מ פ"י בל"י דת וגזרה.

ליקוטים

שנאמר והי צרה ושמחה כו'. כי מלת יהי מורה על ענין חדש או על עת צרה שלא היה ככה מלפנים או על עת שמחה שאין כמוהו מלפנים. ודעת ר' שמואל שמלת יהי משמש על הצרה והיה על השמחה כי מלת והיה משמש על דבר העתיד והוהו יחד כאלו הוא דבר התמיד, והדבר התמידי הוא טוב או כפשוטו שויהו הוא בפתח כמו ויהי (אשד הנחלים).

טמיון. פ"י גובה מס לאוצר המלך. שהיה לו כרם כו'. לכן לא נכתב ויהי בימי גם גבי פרעה ונבוכדנצר שהצירו את ישראל. שאינו הומה לצרה זו שהיא צרה כוללת שבאו לעקור בנפנים. שבקש המן לעקור הגפן כולה ואחשוורוש הככים על ידו (נוה"ק). החרש והמסגר א"ף. שהגלה נבוכדנצר אותם. והם החכמים או היועצים. והיינו אשכולות שהם עיקר הכרם. וחשב נבוכדנצר שימותו כולם במלטולם ושתשתכח תורתם (יפה תואר). כלם א"ף. החרש והמסגר. משמש צרה ושמחה. זימנין צרה וזימנין שמחה ראשכחן ויהי טובא גבי צרה וטובא גבי שמחה. ועבר פלגא. פ"י ועשה פשרה וחלוקה דמורה דויהי משמש צרה. ופליג אמי שאמר דמשמש שמחה. וחידש דויהי שמחה.

היו צריה לראש, קרעה בתער הספר והשלף אל האש עד תם כל המגלה על האש אשר על האח, פיון שראו הכל בן התחילו הכל צווחים וי יהי בימי יהויקים. (רות א א) ויהי בימי שפט השפטים, ומה צרה היתה שם, ויהי רעב בארץ. למדינה שהיתה חיבת לפס לשר. שלח השר גבאי טמיון לגבותה. מה עשו לו בני המדינה, נטלו אותו והכו אותו, ואחר כך אמרו אוי לנו פשירגיש השר בדברים הללו, מה שבקש לעשות לנו עשינו לו. כך בימי שפט השופטים היה אדם מישראל עובד עבודת פוכבים והיה הדין מבקש להעביר עליו מדת הדין והיה הוא בא ומלקה את הדין, אמר מה שבקש לעשות לי עשיתי לו. אמרו אוי לו לדור ששפטו את שופטיהם, הדין הוא דכתיב ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ. (אסתר א א) ויהי בימי אחשוורוש, ומה צרה היתה שם, להשמיד להרג ולאבד. משל לשר שהיה לו פרם אחד ונזדווגו לו ג' שונאים, הראשון מתחיל מקטף בעוללות והשני מזנב באשכולות והשלישי מעקר בגפנים, כך פרעה (שמות א כב) כל הבן הילוד היארה תשליכהו, נבוכדנצר (ירמיה כט ב) החרש והמסגר א"ף, ר"ר ברכיה אמר יהחרש א"ף, רבנן אמרין כלם א"ף. המן בקש לעקור הגפן פלה שנאמר (אסתר ג יג) להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים וגו' וכיון שראו הכל בן התחילו צווחים וי, הדין הוא דכתיב ויהי בימי אחשוורוש. ר"ר ש בר אבא משום ר' יוחנן, בכל מקום שנאמר ויהי משמש צרה ושמחה, אם צרה אין צרה פיוצא בה ואם שמחה אין שמחה פיוצא בה. אתא ר' שמואל ב"נ ועבד פלגא, בכל מקום שנאמר ויהי משמש צרה, והיה שמחה. מתיבין ליה והכתיב (בראשית א ג) ויהי

ויהי רעב בארץ. (אסתר א א) ויהי בימי אחשוורוש, ומה צרה היתה שם, להשמיד להרג ולאבד. משל לשר שהיה לו פרם אחד ונזדווגו לו ג' שונאים, הראשון מתחיל מקטף בעוללות והשני מזנב באשכולות והשלישי מעקר בגפנים, כך פרעה (שמות א כב) כל הבן הילוד היארה תשליכהו, נבוכדנצר (ירמיה כט ב) החרש והמסגר א"ף, ר"ר ברכיה אמר יהחרש א"ף, רבנן אמרין כלם א"ף. המן בקש לעקור הגפן פלה שנאמר (אסתר ג יג) להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים וגו' וכיון שראו הכל בן התחילו צווחים וי, הדין הוא דכתיב ויהי בימי אחשוורוש. ר"ר ש בר אבא משום ר' יוחנן, בכל מקום שנאמר ויהי משמש צרה ושמחה, אם צרה אין צרה פיוצא בה ואם שמחה אין שמחה פיוצא בה. אתא ר' שמואל ב"נ ועבד פלגא, בכל מקום שנאמר ויהי משמש צרה, והיה שמחה. מתיבין ליה והכתיב (בראשית א ג) ויהי

* ראה ח"י הרש"ש בעמי הקודם.

פנסיות ובתי מדרשות התחילו

צווחים וי יהי בימי אהזו. (ירמיה א

א) ויהי בימי יהויקים, ומה צרה

היתה שם (שם ד כג) ראיתי את

הארץ והנה תהו ובהו, משל

לשר ששלח פרסטגמא שלו

במדינה, מה עשו לה בני

המדינה, נטלו אותה וקרעו אותה

ושרפו אותה באש שנאמר (שם לו

כג) ויהי פקרוא יהודי שלש דלתות

וארבעה, ויהלל את ארבע פסוקי, פיון

היו צריה לראש, (ירמיה שם) קרעה בתער הספר והשלף אל

האש עד תם כל המגלה על האש אשר על האח, פיון שראו הכל בן התחילו הכל

צווחים וי יהי בימי יהויקים. (רות א א) ויהי בימי שפט השפטים, ומה צרה היתה

שם, ויהי רעב בארץ. למדינה שהיתה חיבת לפס לשר. שלח השר גבאי טמיון

לגבותה. מה עשו לו בני המדינה, נטלו אותו והכו אותו, ואחר כך אמרו אוי לנו

פשירגיש השר בדברים הללו, מה שבקש לעשות לנו עשינו לו. כך בימי שפט

השופטים היה אדם מישראל עובד עבודת פוכבים והיה הדין מבקש להעביר עליו

מדת הדין והיה הוא בא ומלקה את הדין, אמר מה שבקש לעשות לי עשיתי לו.

אמרו אוי לו לדור ששפטו את שופטיהם, הדין הוא דכתיב ויהי בימי שפט

השפטים ויהי רעב בארץ. (אסתר א א) ויהי בימי אחשוורוש, ומה צרה היתה שם,

להשמיד להרג ולאבד. משל לשר שהיה לו פרם אחד ונזדווגו לו ג' שונאים,

הראשון מתחיל מקטף בעוללות והשני מזנב באשכולות והשלישי מעקר בגפנים, כך

פרעה (שמות א כב) כל הבן הילוד היארה תשליכהו, נבוכדנצר (ירמיה כט ב) החרש והמסגר

א"ף, ר"ר ברכיה אמר יהחרש א"ף, רבנן אמרין כלם א"ף. המן בקש לעקור הגפן פלה שנאמר

(אסתר ג יג) להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים וגו' וכיון שראו הכל בן התחילו צווחים וי, הדין הוא דכתיב ויהי בימי אחשוורוש. ר"ר ש בר

אבא משום ר' יוחנן, בכל מקום שנאמר ויהי משמש צרה ושמחה, אם צרה אין צרה פיוצא בה ואם שמחה אין שמחה פיוצא בה. אתא ר' שמואל ב"נ ועבד פלגא, בכל

מקום שנאמר ויהי משמש צרה, והיה שמחה. מתיבין ליה והכתיב (בראשית א ג) ויהי

ויהי רעב בארץ. (אסתר א א) ויהי בימי אחשוורוש, ומה צרה היתה שם, להשמיד להרג ולאבד. משל לשר שהיה לו פרם אחד ונזדווגו לו ג' שונאים, הראשון מתחיל מקטף בעוללות והשני מזנב באשכולות והשלישי מעקר בגפנים, כך פרעה (שמות א כב) כל הבן הילוד היארה תשליכהו, נבוכדנצר (ירמיה כט ב) החרש והמסגר א"ף, ר"ר ברכיה אמר יהחרש א"ף, רבנן אמרין כלם א"ף. המן בקש לעקור הגפן פלה שנאמר (אסתר ג יג) להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים וגו' וכיון שראו הכל בן התחילו צווחים וי, הדין הוא דכתיב ויהי בימי אחשוורוש. ר"ר ש בר אבא משום ר' יוחנן, בכל מקום שנאמר ויהי משמש צרה ושמחה, אם צרה אין צרה פיוצא בה ואם שמחה אין שמחה פיוצא בה. אתא ר' שמואל ב"נ ועבד פלגא, בכל מקום שנאמר ויהי משמש צרה, והיה שמחה. מתיבין ליה והכתיב (בראשית א ג) ויהי

רש"י

לדור. אוי לדור ששפטו את שופטיהם. ויהי בימי שפט השפטים. מה היו עושין כשהיה אחד מהם עושה דבר שלא כהוגן היו מוליכין אותו אלל הדין מה שהדין לדין לעשות לנשפט הנשפט עושה לדין. אמר להם הקדוש ברוך הוא. אחם מאבדים את שופטיכם חייכם שאני מעמיד עליכם שופט שאין אחם יכולים לעמוד בו ואי זה זה מכת רעב שנקרא שופט שנאמר אף כי ארבעת שפטי וגו'.

מתנות כהונה

ברכיה אמר החרש א"ף והמסגר א"ף ורבנן אמרו. ועין נמקומות ה"ל. וכיון שראו ה"ג וכיון שראו כן התחילו הכל צווחין כו'. אם צרה. אם מדענ נזרה. ועבר פלגא. ועשה ממלוקת ופלגמא ומלק עליו.

עשה נעל בתי כנסיות ובתי מדרשות. פרסטגמא. פירוש האגרת פתגן כתב הדם מתרגמין פי כתיבא ודיוטגמא. ויהי פקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה. מפורש במקרא כיון שהגיע לפסוק החמישי היו צריה לראש מיד יקרעה נתער הסופר והשלך אל האש אשר על האח. לפס. מס המלך. נטלו אותו והכו אותו והגבו אותו. פירש הענישהו קנס מרגום וענשו אותו ויגזון מיניה. אוי לו

פרסטגמא. פ"י הערוך איגרת. ובעל מוסף הערוך פירש גזירת דם. לפסוק היו צריה. שהוא פסוק החמישי. לפס. פירש הערוך מס. גבאי טמיון גרסי. פ"י גובה מס לאוצר המלך. החרש והמסגר. ואמרו חז"ל אלו סנהדרין. ה"ג והמסגר א"ף ר'